

KONCEPCE INFORMAČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA UTB VE ZLÍNĚ

Bc. Jarmila Trnčáková

Diplomová práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jarmila TRNČÁKOVÁ**

Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Koncepce informačního vzdělávání na UTB ve Zlíně**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše odborné literatury

Vypracování osnovy a struktury práce

Metodologie práce, stanovení výzkumných technik a metod

Zpracování částí práce

Teoretická a praktická východiska

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Ikaros: elektronický časopis o informační společnosti . (online). Praha : Ikaros 1997- . 12x ročně. Icit.2008-11-24]. Dostupný na: <http://www.ikaros.cz/>. ISSN 1212-5075.

KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. Praha : Portál 2008.215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

VAŠUTOVÁ, J. Strategie výuky ve vysokoškolském vzdělávání. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta 2002. 283 s. ISBN 80-7290-100-1.

VALIŠOVÁ, A.; KASÍKOVÁ, H. Pedagogika pro učitele. Praha : Grada 2007. 407 s. ISBN 978-80-247-1734-0.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

17. února 2009

Termín odevzdání diplomové práce:

15. května 2009

Ve Zlíně dne 17. února 2009

L.S.

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- беру на ве́доміі, же дипломо́ва́ пра́це буде уло́жена в электро́ниче́скіі подо́бе в университетні́м информа́ціоні́м систе́му досту́пна к пре́зентаці́оні́му на́hlednutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně 14.5.2009

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Informační vzdělávání všech studentů, pedagogů, zaměstnanců vysoké školy, stejně jako všech uživatelů knihovny by se mělo stát samozřejmostí a nutností v 21. století, které je nazýváno stoletím informačním. Nároky na informační gramotnost se neustále zvyšují, je kladen důraz na celoživotní vzdělávání a učení. Umění vyhledat, třídít, zhodnotit, využívat informace se může stát konkurenční výhodou – v konkurenčním prostředí, je přidanou hodnotou k získaným vědomostem a znalostem v procesu výuky. Významnou roli v tomto procesu může mít vysokoškolská knihovna, může přispět k tomu, aby Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně byla „stále se učící organizací“ – a byla organizací s „trvale udržitelným rozvojem“.

Klíčová slova:

Vysoká škola, vysokoškolská knihovna, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, informační gramotnost, informační vzdělávání, vyhledávání informací, znalostní společnost, učící se organizace, kurzy práce s informacemi, funkční gramotnost, literární gramotnost, dokumentová gramotnost

ABSTRACT

Information education of all students, teachers and staff of a university should be a matter of course. In the 21st century, which is often called an information century, is necessary to educate library users in using information. The demand for information literacy is increasing. There is an emphasis on lifelong learning and education. To know how to search, sort and evaluate information could be a competitive advantage today – this is added value to the acquired knowledge and expertise in the process of teaching. The important role in this process may have a university will be „still learning organization“ and „sustainable development organization“.

Keywords:

University, university library, Tomas Bata University in Zlín, information literacy, information education, information teaching, information retrieval, knowledge society, learning organization, course of information learning (information course), functional literacy, prose literacy, document literacy

Bibliografický záznam

TRNČÁKOVÁ, Jarmila. Koncepce informačního vzdělávání na UTB ve Zlíně. Zlín : Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Ústav pedagogických věd 2009. 74 s., příl. – Vedoucí práce: Štefan Chudý.

Motto:

„Člověk od přírody baží po vzdělání.“

Aristoteles ze Stageiry

„Musíš se učit tak dlouho, dokud je na světě něco, co nevíš.“

Latinské přísloví

„Je třeba se i učit, i v praxi upevňovat to, co ses naučil.“

Seneca

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce Mgr. Štefanovi Chudému, Ph.D. za odborné vedení a pomoc při zpracování práce, cenné rady k řešení problematice a za morální podporu při psaní práce.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 NÁRODNÍ PROGRAM ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ	13
1.1 STŘEDNÍ ŠKOLY	15
1.1.1 Školní knihovna	15
1.1.2 Elektronizace ve vzdělávacím procesu a možnosti využití počítače.....	16
1.2 VYSOKÉ ŠKOLY	18
1.2.1 Terciální vzdělávání	18
1.2.2 Celoživotní vzdělávání.....	19
1.2.3 Strategie vzdělávání	19
1.2.4 Excelentní organizace	20
2 UČÍCÍ SE ORGANIZACE	21
2.1 VZTAH INFORMAČNÍHO A ZNALOSTNÍHO MANAGEMENTU.....	22
2.1.1 Znalostní potřeby.....	23
2.1.2 Znalostní šum	24
2.1.3 Znalostní bariéry.....	25
2.1.4 Management znalostí.....	26
2.1.5 Hodnocení informace	27
2.1.6 Výzvy pro 21. století	28
II PRAKTICKÁ ČÁST	29
3 PODPORA INFORMAČNÍ GRAMOTNOSTI	30
3.1 INFORMAČNÍ GRAMOTNOST VE VEŘEJNÝCH KNIHOVNÁCH.....	30
3.2 KONCEPCE INFORMAČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA VŠ V ČR.....	33
3.2.1 Aktivity v historii	33
3.2.2 Komise IVIG při AKVŠ.....	34
3.2.3 Význam a cíle informačního vzdělávání, východiska.....	34
3.2.4 Legislativa	35
3.2.5 Účastníci procesu	35
3.2.6 Zhodnocení situace v ČR, na VŠ, SWOT analýza	36
3.2.7 Závěry.....	37
3.2.8 Priority a opatření.....	37
3.3 PLNĚNÍ CÍLŮ	39
3.4 VŠ S FUNKČNÍMI MODELÝ	39
3.4.1 Česká zemědělská univerzita v Praze.....	39
3.4.2 České vysoké učení technické v Praze	40
3.4.3 Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	40
3.4.4 Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity.....	40
3.4.5 Technická univerzita Liberec	40
3.4.6 Univerzita Pardubice	41
3.4.7 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	41
3.4.8 Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava	41

3.4.9	Shrnutí	42
3.5	PRŮZKUM V OBLASTI INFORMAČNÍ GRAMOTNOSTI	42
3.6	INFORMAČNÍ PORTÁL.....	44
4	KONCEPCE INFORMAČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA UTB VE ZLÍNĚ (UČÍCÍ SE UTB)	46
4.1	PROJEKT INFORMAČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	46
4.2	RÁMCOVÁ KONCEPCE INFORMAČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	46
4.2.1	Definice cílů, cílové skupiny.....	47
4.2.2	Partneři projektu.....	47
4.2.3	Organizační členění.....	47
4.2.4	Personální a technické zabezpečení	47
4.2.5	Návrh postupu	47
4.2.6	Evaluace	48
4.2.7	Strategie dosažení cílů.....	48
4.2.8	Osnova a obsahová náplň kurzu.....	48
4.2.9	Zpětná vazba (studenti, pedagogové).....	51
4.2.10	Učební strategie.....	52
4.2.11	Formy výuky.....	53
4.2.12	Subjekty účastníků se výuky	53
4.3	SOUČASNÝ STAV	53
4.3.1	Fakulta technologická (FT)	55
4.3.2	Fakulta managementu a ekonomiky (FaME)	56
4.3.3	Fakulta multimediálních komunikací (FMK)	58
4.3.4	Fakulta informatiky (FAI)	59
4.3.5	Fakulta humanitních studií (FHS).....	61
4.4	SWOT ANALÝZA PRO UTB VE ZLÍNĚ	62
4.4.1	Závěry.....	62
4.5	AKČNÍ PLÁN PŘÍPRAVY PROJEKTU INFORMAČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA UTB VE ZLÍNĚ	63
4.6	CÍL PROJEKTU	63
4.7	CÍLOVÁ SKUPINA	63
4.8	PARTNEŘI	64
4.8.1	Založení pracovní skupiny	64
4.9	STRUKTURA A POŽADAVKY NA ABSOLVENTA KURZU	65
4.10	POTŘEBNÉ DÍLČÍ KROKY	65
4.11	VIZE BUDOUCNOSTI.....	66
	ZÁVĚR	68
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	69
	SEZNAM TABULEK.....	73
	SEZNAM PŘÍLOH.....	74

ÚVOD

„Musíš se mnoho učit, abys poznal, že málo víš.“

Michel de Montaigne

Diplomová práce je aplikací výsledků studia problematiky, která se týká informační gramotnosti, informačního vzdělávání. Návaznost na předchozí bakalářskou práci považuji za nezbytnou, neboť právě v této práci byly sepsány teoretické poznatky, ty by měly být zúročeny v práci diplomové. Problematika informační gramotnosti ve vztahu k sociálním dovednostem, k roli knihoven v procesu informačního vzdělávání mne velmi zajímá, stejně jako tento proces na střední a vysoké škole, které by měly své absolventy připravit na vstup do „informační společnosti“. Úmyslně byl zvolen systém návazností sepsaných materiálů, v budoucnu může umožnit celkový vhled do dané problematiky. Informační výchovou, vzděláváním a informační gramotností se zabývám v několika pracích – ve své bakalářské práci: Informační gramotnost jako základní schopnost při rozvoji sociálních dovedností, ve své závěrečné práci, která byla obhájena v Institutu mezioborových studií Brno: Praktické využití výpočetní techniky ve výuce VVP (ve výcviku) a v závěrečné práci kurzu celoživotního vzdělávání – Studium ke zvýšení odborné kvalifikace – Informační technologie: Knihovna a její služby v 21. století. Poslední z prací se snaží být průvodcem moderní knihovnou pro seniory a mohla by být základem možnosti aplikovaného programu výuky U3V na UTB ve Zlíně.

Diplomová práce Koncepte informačního vzdělávání na UTB ve Zlíně má být návrhem řešení informační výchovy a vzdělávání v konkrétním prostředí vysoké školy (Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně), má postihnout – a věnovat se problematice na všech dosud vzniklých fakultách, v jednotlivých oborech a studijních programech. Koncepte má řešit studijní programy denního studia i studia kombinovaného, nastíněna je i možnost vzdělávání pro skupiny studentů CŽV a U3V a také permanentní vzdělávání pedagogů. Kurzy můžeme nabídnout i široké veřejnosti, která o danou problematiku projeví zájem. Cílovou skupinou se mohou stát také zájemci, kteří jsou momentálně nezaměstnaní, registrovaní na Úřadu práce, případně další skupiny zájemců. Jednotlivé moduly vzniklých kurzů mohou být pak variabilně uspořadatelné, kombinovatelné.

Teoretická část práce se zabývá obecnou problematikou, zkušenostmi odjinud, je shrnuta situace za poslední období a její vývoj i vně UTB ve Zlíně.

Praktická část mapuje konkrétní situaci na UTB ve Zlíně v oblasti práce s informacemi. Situace je zmapována na jednotlivých fakultách – samostatně. SWOT analýza, srovnávací analýza v oblasti informačního vzdělávání na UTB ve Zlíně by měla mít za následek – doporučení řešení situace na UTB ve Zlíně – v závěru práce je transformační analýzou.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 NÁRODNÍ PROGRAM ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Učit se znamená objevovat to, co už víš.

Konat znamená demonstrovat, že to víš.

Učit druhé znamená připomenout jim, že to vědí stejně dobře jako ty.

Všichni jste zároveň žáci, praktikanti a učitelé.“

Richard Bach

„Bílá kniha“ o vzdělávání se věnuje transformaci celého vzdělávání. Je základním dokumentem, který Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydalo jako doporučení v ČR, na základě prostudovaných mezinárodních doporučení Evropské komise, UNESCO, OECD týkající se znalostní společnosti v globálním kontextu.

Na tento dokument navazují rámcově vzdělávací programy. Jsou rozpracovány také školní vzdělávací programy. Ty má vypracovat každá škola, podle nich má vyučovat. Smyslem školních programů je vytvořit školskou kulturu těsně spjatou s životem místního společenství, které vychází z místních podmínek a realizuje představy a konkrétní cíle školy.

Znalost informací z různých oborů lidské činnosti je stále důležitější v osobním, odborném i společenském životě každého z nás. Je důležité v lidech vypěstovat dovednosti, které umožní vyhledávat, zpracovávat, využívat informace podle vlastních potřeb. Důležitá je systematická výchova k práci s informacemi. Chceme-li si zachovat svou odbornost, jsme nuceni sledovat rozvoj oboru, své poznatky neustále obnovovat, aktualizovat, doplňovat. Musíme vědět, kam se v oblasti informačních pramenů obrátit, z čeho čerpat, jak se orientovat, musíme umět odlišit podstatné od méně podstatného apod. Tyto i jiné dovednosti – tvoří základ pro realizaci informačního vzdělávání. Výsledkem výchovy k práci s informacemi má být soubor vědomostí, které umožní uživateli orientovat se v informačních pramenech a s informacemi pracovat. V různých odborných informačních pramenech najdeme různá označení:

- Informatická výchova
- Informační výchova
- Informační vzdělávání (tento pojem se u nás ujal nejnověji)

Problematika práce s informacemi je předmětem výzkumů expertů různých zemí světa, na jejich závěry navazují odborníci, kteří se výchovou k práci s informacemi zabývají u nás.

Tato tematika zahrnuje několik oblastí:

- Vědomí potřeby informace
- Výběr informačních pramenů
- Strategie vyhledávání informací
- Hodnocení informací
- Organizace a úprava poznámek

Školská informatická výchova rozlišuje:

- Předškolní čtenářskou výchovu
- Informatická výchovu na základní škole (1. a 2. stupeň)
- na střední škole
- na vysoké škole

V souvislosti práce s informacemi **jde o rozvíjení základních dovedností žáka, studenta:**

- Čtení (základní zřejmé, porozumění čtenému textu)
- Orientace v informačních pramenech (využití obsahu, rejstříku, titulního listu, tiráže, bibliografie apod.)
- Práce s informační literaturou a elektronickými zdroji (slovníky, encyklopedie, databáze apod.)
- Orientace v knihovně a na webu knihovny (rozdělení a stavění knihovního fondu, manipulace s knihou, orientace na webových stránkách knihoven apod.)
- Orientace v sekundárních informačních pramenech (kartotéky, katalogy, bibliografie, elektronické katalogy, elektronické informační zdroje apod.)
- Základní bibliografické dovednosti (správná citace pramenů, chápání bibliografických odkazů, poznámek apod.)
- Znalost a dovednost pořizování výpisků, poznámek, konspektů (výpisky z knihy, z odborného textu, anotace, referát, apod.)

Osvojení práce s informacemi by se mělo stát součástí profilu absolventa (tak jako dovednost komunikace s počítačem). Informační výchova je zatím realizována jako součást výchovně vzdělávacího systému:

- V rámci konkrétní výuky (jednotlivé předměty, vyučovací jednotky)
- Mimotřídní činnost žáků, studentů (exkurze do knihoven, účast na akcích v knihovně, návštěva kulturně-výchovných akcí, výstav, aktivity v zájmovém knihovnickém kroužku (ZŠ, SŠ)
- Mimoškolní činnost - v rodině, kulturních zařízeních, čtenářských klubech, prostřednictvím masově sdělovacích prostředků apod. (Vališová, A. 2007, s. 211 – 214).

Zatím neexistuje koncept samostatného zařazení předmětu informační vzdělávání do kontextu výuky. Zde je v této souvislosti možnost k zamyšlení, neboť donedávna takto neexistovalo např. zařazení multikulturního vzdělávání, práce na PC apod.

1.1 Střední školy

Střední školy by měly vytvořit základy pro celoživotní učení, pro občanské i pracovní uplatnění ve společnosti. Převážná většina populace má středoškolské vzdělání. Pro mnoho lidí tímto vzděláním vzdělávání nekončí. Absolvent by měl být vybaven dostatečně širokým všeobecným a obecně odborným vzděláním a kompetencemi, které jsou nezbytné pro život – hledání zaměstnání, apod. Kompetence by měly být založeny na aktivitě – a nejen na vědomostech. Střední školy by měly vytvořit také podmínky pro zájmové vzdělávání a využívání volného času (komunitní školy). Stále významnější roli v této oblasti mohou „hrát“ i knihovny. Může se také zvyšovat role pedagoga volného času nebo sociálního pedagoga.

1.1.1 Školní knihovna

Je základem pro předpoklad rozvoje a dalšího zkvalitňování práce s informacemi. Školní knihovna může zároveň plnit několik funkcí:

- Komplexní informační centrum školy
- Odborné pracoviště pro práci s informacemi

- Studovna a knihovna (možnost prezenčních i absenčních výpůjček)
- Může být využita jako učebna

Práce s informacemi zařazená do výuky může v prostředí školní knihovny probíhat nenásilně, změna prostředí může prospět pro efektivitu výuky, můžeme využít veškeré informační zázemí, které nám knihovna poskytuje. V tomto prostředí mohou být použity netradiční, aktivizující formy výuky. Lze využít různé varianty činností žáků, studentů i učitelů:

- Práce ve skupinách
- Studium pomocí vyhledávání informací a zpracovávání informačních zpráv
- Aktualizace učiva (využití literatury a zdrojů k vyhledání nějakého problému, neznámého výrazu apod.)
- Školní knihovna poskytuje možnost vést hodinu formou dialogu

Zpracování různých referátů, úkolů vyžadujících práci s informacemi

(Vališová, A. 2007, s. 214)

Výhodou tohoto vyučovacího procesu je postupné získávání důležitých dovedností a návyků pro celoživotní vzdělávání. (Vališová, A. 2007, s. 214)

1.1.2 Elektronizace ve vzdělávacím procesu a možnosti využití počítače

Mezi základní cíle ve škole patří počítačová gramotnost. Počítače by měly plnit funkce:

- Pomáhat učiteli v řízení učební činnosti žáků, studentů
- Žákům, studentům – pomáhat v jejich rozvoji
- Pomáhat v procesu administrace a řízení školy

Sociologické a psychologické výzkumy prokazují, že počítače a mediální svět (video, televize, internet apod.) se stávají běžnými skutečnostmi životního prostředí. Využívání informačních technologií ovlivňuje školu i vlastní pedagogický proces. Mezi výhody použití počítače patří:

- Počítač umožňuje respektovat individuální tempo učební činnosti žákům a studentům

- Umožňuje předkládat žákům a studentům programy různé náročnosti (různá obtížnost úkolů a cvičení)
- Realizuje zobrazovací možnosti, může se programovat postupnost i pohyb
- Spravedlivě hodnotí, tím motivuje žáky a studenty k činnosti
- Umožňuje učitelům, žákům i studentům vydávání vlastních textů
- Umožňuje učitelům samostatný výběr doplňujícího učiva, v oblasti práce s informacemi i zapojení žáků a studentů do tohoto procesu
- Motivuje žáky a studenty k práci s technickými prostředky, v oblasti práce s informacemi (ve školní knihovně) je to např. jako by pracovali dřívě v dílně, na pozemku apod.

Často bývají vedle výhod také ale uváděny nevýhody a problémy při použití počítačů ve výuce. Mezi ně patří:

- Nedostatečná citová výchova
- Redukce psané a mluvené řeči
- Omezování divergentního myšlení (přílišné přizpůsobování se určitým pravidlům a modelům, upřednostňování operací, které mají jasné podmínky, postuláty, ze kterých se odvozuje jeden správný závěr)
- Absence přímého pozorování (nová informační technika stále více podává poznatky zprostředkovaně, chybí přímé pozorování života, poznávání lidí, přírody, věcí, myšlenek)
- Snižuje se socializace člověka, pobyt a styk s lidmi, návštěva kulturních zařízení
- Je problém rozvíjení tvořivosti a hodnotícího myšlení apod.

Poslední tři zmíněné poznámky neplatí ovšem u výuky práce s informacemi, pokud probíhá tato činnost např. ve školní knihovně. Žádná technika ovšem nenahradí mezilidské vztahy, které v procesu výuky vznikají. V současné době je také vidět stále větší snaha o humanizaci školy, výchova a vzdělávání se neobejde bez mezilidské komunikace (Vališová, A. 2007, s. 218 – 219).

1.2 Vysoké školy

Podstatnou část vzdělávání v terciálním sektoru tvoří vysoké školy. Kvantum škol, které vzniklo zejména po r. 1999, kdy byl přijat nový vysokoškolský zákon – a také vznikla nová vysoká škola – Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (2001) vybízí tyto instituce ke kvalitě, aby obstály v tvrdé konkurenci ve vzdělávání. Nápad – a snaha zavést informační vzdělávání jako povinný předmět, který budou absolvovat všichni studenti – na všech fakultách – by mohl vést ke zkvalitnění formy vzdělávání – s studenty – absolventy studijních programů – by mohli mít opravdu – v tomto směru – konkurenční výhodu – v konkurenčním prostředí. Různé provedené výzkumy ukázaly, že tato oblast je doposud málo postihnutá jak školami základními, středními i vysokými. Výchova k práci s informacemi, ke kritickému myšlení, hodnocení, je oblastí, kterou je potřebné rozvíjet. Nachází se zde prostor pro činnost vysoké školy. Tato oblast by mohla pak také přispět k hodnocení kvality vysoké školy, pokud by požadavky a cíle byly naplněny. Možnost rozvinout vzdělávání v oblasti používání nových informačních a komunikačních technologií, v oblasti práce s informacemi např. ve vzdělávání dospělých, dalším profesním vzdělávání, ostatním (např. zájmovém vzdělávání, občanském vzdělávání, vzdělávání seniorů, apod.) je další možností rozvoje vysoké školy. Systémový rozvoj v této oblasti by pak mohl přispět ke „vzdělanostní společnosti“.

1.2.1 Terciální vzdělávání

Zájem o vzdělání trvale roste. Terciální sektor vzdělávání může být rozmanitý. Terciálním sektorem se rozumí všechny typy státem uznaného vzdělávání občanů, které navazují na úplné střední všeobecné nebo úplné střední odborné vzdělávání ukončené maturitou. S rozvojem informačních a komunikačních technologií je prostor právě v terciálním vzdělávání, vzdělává se zde mnoho dospělých lidí. Je možnost ovlivnit kvalitu, protože je zde možné dosáhnout nejvyššího stupně vzdělání, jehož úroveň ovlivňuje nejvíce kvalitu života. Vzdělávají se nejvíce dospělí lidé, kteří mají odpovědnost, samostatnost v rozhodování, výraznou motivaci a odpovědnost ke vzdělávání. Je zde prostor pro spolupráci s regionem, se samosprávnými institucemi v regionu, školy mohou hrát důležitou roli. Cílem tohoto vzdělávání je uplatnitelný absolvent na trhu práce, terciální sféra má hrát důležitou úlohu v oblasti celoživotního vzdělávání. Všichni studenti terciálního sektoru vzdělávání by měli mít možnost – aktivně se účastnit práce – být propojeni s výukou, mělo by se vytvořit prostředí, které silně motivuje k další práci. Nabídka studijních programů na vysoké škole má

proto šanci – být ještě pestřejší a kvalitnější. Vše může také ovlivnit vztah studentů a učitelů, učitelům dává informační společnost 21. století možnost používat zcela nové metody a formy výuky, aby kvalita vzdělávání byla stále efektivnější. Rozšíření distanční a kombinované formy výuky dává prostor pro učitele – tutory, kteří by měli být průvodci tohoto vzdělávání. Oblast práce s informacemi by mohla mít pak také své místo v oblasti rekvalifikačního vzdělávání, spolupráce by mohla být možná např. s Úřady práce apod.

1.2.2 Celoživotní vzdělávání

Motivace a připravenost pro celoživotní učení a vzdělávání, aby byl člověk schopen adaptace na nové i měnící se podmínky a případně i nové pracovní prostředí, nové činnosti, které ho mohou čekat – je a bude ve znalostní společnosti nutností. Je nutno cíle a obsah vzdělávání přizpůsobit dovednostem – komunikovat, pracovat s informacemi, číselnými údaji, pracovat v týmu, učit se – nabyté kompetence – tvořivě využívat. Evaluace vzdělávacího procesu může mít vliv na otevřenost vzdělávacích institucí, jejich spolupráci, měnící se postavení, společensko-kulturní rozvoj celého regionu. V procesu změn má důležitou roli i pedagog, role v procesu celoživotního vzdělávání právě této profese by měl zvýšit kvalitu pedagogických pracovníků – připravenou na neustálé změny ve společnosti, měli by získat praktické zkušenosti v nových informačních a komunikačních technologiích – i v souvislostech práce s informačními zdroji. Mohou vznikat pedagogická centra, která budou připravovat vzdělané lidi na změny ve znalostní společnosti.

1.2.3 Strategie vzdělávání

Hlavním úkolem jsou rozvojové programy, systémové změny a průběžné strategické cíle, ke kterým patří:

- ❑ Realizace celoživotního učení pro všechny
- ❑ Přizpůsobování vzdělávacích a studijních programů potřebám života ve společnosti znalostí
- ❑ Monitorování a hodnocení kvality a efektivity vzdělávání
- ❑ Podpora vnitřní proměny a otevřenosti vzdělávacích institucí
- ❑ Proměna role a profesní perspektivy pedagogických a akademických pracovníků

- Přejít od centralizovaného řízení k odpovědnému spolurozhodování (Bílá kniha 2001, s. 88)

1.2.4 Excelentní organizace

Excelentní organizace jsou výzvou 21. století. Excelentní organizace musí naplnit všechny své principy. Excellence jsou vlastně inovace. Rychlost a četnost inovací schopnost reagovat, předvídat přání „zákazníků“ (v našem případě studentů) ovlivňuje konkurenceschopnost. Fungující „trh znalostí“ v organizaci může přispět k rychlosti zavádění inovací. Excelentní organizace zná principy:

- Orientace na výsledky
- Zaměření na zákazníka (studenta, uživatele)
- Vedení a stálost záměrů
- Management na základě procesů a faktů
- Rozvoj a zapojení lidí
- Neustálé učení se, inovace, zlepšování
- Rozvoj partnerství
- Sociální odpovědnost

(Matošková, J.; Voloch, J., 2006, s. 53)

V každé organizaci (i když není excelentní) existuje trh znalostí. Funkci zprostředkovatele „kupujících“ a „prodávajících“ mohou v organizaci plnit lidé, kteří se díky své práci, každý den setkávají s velkým množstvím lidí z různých „útvarů“, mohou to být např. i knihovníci a sekretářky. Předpokladem fungování trhu znalostí je důvěra (Mládková, L., 2004, s. 62). Význam přenosu a sdílení znalostí je v organizacích často podceňován. Často je prozatím mezi zaměstnanci malé pochopení konkurenční výhody při sdílení znalostí.

2 UČÍCÍ SE ORGANIZACE

Pro učící se organizace je nutno zabývat se několika disciplínami. Jedním z nich je **systémové myšlení**. Je pojmovým rámcem, souborem znalostí a nástrojů, které byly vytvořeny v minulých letech. Jsou nám známy vzájemné vlivy, provázanosti, struktura, vzorce činností, procesů, jevů apod. Významným základním kamenem učící se organizace je duchovní základ. **Osobní mistrovství** je disciplínou nepřetržitého projasňování a prohlubování vlastní osobní vize, soustředování zdrojů energie, rozvíjení trpělivosti, objektivního vnímání skutečnosti. Mistrovství může znamenat zvláštní úroveň dovednosti. Lidé, kteří si osvojili vysokou úroveň osobního mistrovství, dokážou důsledně dosahovat výsledků, jež pro ně mají nejhlubší význam – v podstatě přistupují k životu tak, jako by umělec přistupoval k uměleckému dílu. Daří se jim to proto, že se plně soustřeďují na vlastní celoživotní učení. **Mentální modely** jsou hluboce zakořeněné předpoklady, zobecnění nebo dokonce názorné představy nebo obrazy, které ovlivňují to, jak si vykládáme svět a jak v něm jednáme. Často si neuvědomujeme své mentální modely, neuvědomujeme si ani jejich vliv na naše chování. Východiskem této disciplíny je „otočení zrcadla dovnitř“, odkrývání vlastních vnitřních obrazů světa, jejich vynesení na povrch, podrobení přísnému přezkoumání. Vyžaduje to schopnost obhajovat vlastní názory, odkrýt své myšlenky, otevřeně je vystavit vlivu druhých. **Utváření společně sdílené vize** je disciplínou další. Společné směřování, smysl, identita dokážou spojit lidi dohromady. Pokud se lidem dostane skutečné vize – podávají vynikající výkony a učí se (ne proto, že by jim to někdo uložil, ale proto, že chtějí). Východiskem disciplíny **týmového učení** je „dialog“, schopnost členů týmu odložit všechny předpoklady a domněnky a zahájit skutečné „společné přemýšlení“. Součástí této disciplíny je také osvojování schopnosti rozpoznávat strukturní vzorce interakcí, které probíhají v týmech a které brání učení. Pokud nebudou rozpoznány, brání učení, pokud budou naopak odhaleny a tvořivým způsobem vyneseny na povrch, mohou učení urychlovat. Týmové učení má životní význam, týmy jsou základem učící se organizace. Pokud se nedokáží učit týmy, nedokáže se učit ani organizace. Systémové myšlení všechny tyto disciplíny integruje a slučuje do jednoho celku. Podstatou učící se organizace – je změna myšlení, přechod od vnímání sama sebe (jako bytosti oddělené od světa) k pochopení své osobní spojitosti se světem. Učící se organizace je místo, kde lidé neustále poznávají, jak vytváří svou skutečnost – a jak ji mohou měnit. Učení – umožňuje přežít, učení k tvořivosti – zvy-

šuje naše schopnosti, učící se organizace – nepřetržitě zvyšuje svou schopnost vytvářet vlastní budoucnost (Senge, P. M. 2007, s. 24 – 30).

„Lidé jsou učícími se organismy par excellence“

Edward Hall

2.1 Vztah informačního a znalostního managementu

Informační a znalostní management se stává v 21. století jedním z nejvýznamnějších faktorů rozvoje vyspělých zemí. Strategie prosperity a konkurenceschopnosti podniků závisí na kvalitě informačních systémů a znalostních systémů. Globální svět s sebou nese „informační explozi“, jsme zahrnováni velkým množstvím informací jak v pracovním procesu, tak i v soukromí. Množství informací roste geometrickou řadou. Informace je zhodnocena tím, jak je využita.

Informace

Informace patří k pojmům, které mají nejrůznější výklad. Můžeme mluvit o pojetí hmotném, nehmotném, energetickém. Zjišťujeme její „hodnotu“ nebo „cenu“, zabýváme se otázkami „stárnutí“, „skladování“ informací apod. Nejznámější definicí informace je definice Shannonova, podle které je informace chápána jako vlastnost, která odstraňuje neznalost uživatele (příjemce) informace. Informace je předmětem zkoumání informatiky.

Informatika

Informatika je novým vědním oborem, dnes si nedovedeme představit jakoukoliv činnost bez ní. Předmětem zkoumání v informatice jsou informace, má metody zabývající se sběrem, přenosem, zpracováváním, vyhledáváním poskytováním, uložením a ochranou informací.

Informatizace

Informatizace je procesem, kdy je informatika zaváděna do společenské praxe. Tento proces má celou řadu rizik, je závislý na připravenosti uživatelů, připravenosti technické a metodické základny, vytvoření legislativních podmínek, apod. (Častorál, Z. 2008, s. 71).

2.1.1 Znalostní potřeby

Znalostní potřebu definujeme jako projev určité osoby, kolektivu nebo nějakého systému vyjadřující nezbytnost získat znalosti související s charakterem vykonávané činnosti. Potřeba je také charakterizována jako stav, kde se pro jednotlivou osobu, instituci nebo systém potřebuje získat znalost adekvátní charakteru činnosti daného subjektu. Znalostní potřeby se realizují:

- V rovině celospolečenské
- V rovině skupinové
- V rovině institucionální
- V rovině individuální
- V rovině průřezové

Znalostní požadavky jsou velmi diferencované. Důležité je znalostní prostředí (je dané zejména souhrnem mezilidských vztahů, hodnotovými prvky, morální situací), obsah znalostí (druhy znalostí, tematické zaměření, metodika zpracování, ochrana znalostí apod.). Znalostní požadavky a otázky jsou komplikované. Znalostní pracovník je má formulovat spolu s uživatelem. Znamená to:

- Identifikovat podstatu a novost požadavku
- Pochopit specifičnost a účel požadavku
- Objasnit možnosti realizace požadavku

Vzájemné vztahy znalostního pracovníka a uživatele podmiňují u uživatele – schopnost formulovat požadavek, kompletnost, ochotu spolupracovat se znalostním pracovníkem, aktivitu, znalostní klima, podmínky pro znalostní činnost apod. U znalostního pracovníka to znamená – znalost potřeb a požadavků konkrétního uživatele, osobní kontakt s uživatelem, osobní účast na práci uživatele, apod. Prognózování znalostních potřeb a požadavků musí vycházet z předpokladů:

- Analýza nezbytných znalostních potřeb v organizacích a ve společnosti
- Obecná, specializační a znalostní úroveň jednotlivých druhů, typů a kategorií uživatelů znalostí (motivace chování, potřeb a požadavků)

- Stav a perspektiva budování znalostních fondů, prostředků a systémů zpřístupňování
- Kvalitativní a kvantitativní vyváženost zdrojů a potřeb i úrovně znalostní činnosti, variantní a racionální, efektivní uspokojování požadavků uživatelů
- Systémová analýza minulých znalostních požadavků a variantních způsobů jejich uspokojování
- Trendy vývoje integrace a specializace poznání a znalostí v daném oboru a v příbuzných oblastech

Se změnou postavení podniku se mění i postavení člověka. Jeho role má nový obsah a dimenzi. Znalosti, schopnosti a dovednosti budou směňovatelné na trhu práce. Pokud bude chtít být podnik úspěšný, musí se transformovat na znalostní, musí zvýšit nároky na pracovníky. Pokud bude chtít pracovník v podniku obstát, musí se podřídit těmto požadavkům. Znalosti, vědomosti a vzdělání se odráží v kvalifikaci (Častorál, Z. 2008, s. 79 – 82).

2.1.2 Znalostní šum

Někdy je obtížné odlišit šum od znalosti. To, co je pro jednoho člověka znalostí, může být pro druhého šumem. V sociální sféře je šum trvalým doprovodným jevem znalostí. Můžeme rozlišovat šum:

- Vnitrosystémový (v člověku, v knihovně, v podniku apod.)
- Sémantický (zkomolení obsahu a významu slov, vět, myšlenek, nesprávné kódování, třídění poznatků, deskriptorů, rozvláčnost, nelogičnost textu, nesprávná redukce obsahu pramenů apod.)
- Pragmatický (uživatel nesprávně pochopil přijatou informaci, dostane nepoužitelné znalosti, nedá jasně formulovaný požadavek apod.)
- Technický (chyby v technickém přenosu, nevhodná typografická úprava textu v dokumentu, špatná výslovnost, apod.)
- Fyziologický (poruchy receptorů a nervové soustavy, protikladnost vnitřních pocitů a podnětů apod.)

Ve znalostní činnosti můžeme mluvit také o šumu gnozeologickém, komunikačním, systémovém nebo náhodném apod. Všechny mají rušivý vliv na znalosti lidí. (Častorál, Z. 2008, s. 87 – 88).

2.1.3 Znalostní bariéry

Patří mezi nejzávažnější problémy odborných znalostí, z hlediska člověka jde o bariéry vnitřní (psychické, biologické) a vnější, které vznikají v jeho znalostním prostředí:

- Psychosociální (malá intelektuální připravenost, rozptýlená pozornost, nepochopení, nerozhodnost, stres, nekritičnost, předsudky, negativní postoj, konflikty apod.)
- Jazykové (syntaktické, sémantické) – vztah mezi myšlením a jazykovým vyjádřením, apod.
- Komunikační (vytrhnutí myšlenky, faktů z kontextu, čas, neznalost cizích jazyků, podceňování znalostní činnosti, nedostatečné materiální a technické vybavení apod.)
- Historické (míra časového vzdálení od událostí a situací)
- Státně administrativní (utajování některých pramenů a znalostí ve sféře výzkumné, výrobní, finanční, apod., obtížnost získání zahraniční literatury)
- Vědomostní (nedostatečná odborná a znalostní úroveň uživatelů, neadresnost, neadekvátnost znalostních služeb)
- Geografické a organizační (složitá a náročná toky a kanály v rámci instituce, mezinárodních systémů)
- Profesionální (nedostatek kvalifikovaných znalostních specialistů)
- Edičně polygrafické (opožděné vydávání publikací, omezená distribuce, problematika získávání, výměny apod.)

(Častorál, Z. 2008, s. 89 – 90).

2.1.4 Management znalostí

V lidské společnosti byly vždy důležité znalosti. Ještě v sedmdesátých letech dvacátého století – než vznikl management znalostí, šlo o řízení intuitivní, založené na moudrosti zkušených lidí. V jeho vývoji byly **čtyři fáze**:

- ❑ **Práce s explicitními znalostmi**
- ❑ **Práce s tacitními znalostmi**
- ❑ **Komplexní systémy řízení znalostí**
- ❑ **Management znalostních pracovníků**

Management znalostí a znalostní pracovníci jsou fenoménem dnešní doby. Je základním předpokladem úspěchu moderní organizace. Umožňuje lépe využít lidského potenciálu pracovníků. Organizace je živý organismus. Důležitá je strategie organizace, která pak určuje jaké znalosti budou pracovníci dané organizace ke své práci potřebovat, jakým způsobem bychom s těmito informacemi a znalostmi měli zacházet a pracovat. Důležité je, aby organizace měla vhodnou organizační strukturu. V době informační společnosti se v souvislosti se znalostní společností i managementem organizací ukazuje, že asi nejvýhodnější strukturou je struktura kombinovaná. (Mládková, L. 2007).

Dnes jsou výrobními prostředky znalosti – duševní práce lidí. Ve společnosti je důležitá spolupráce lidí, kteří vlastní znalosti a lidí, kteří vlastní kapitál. Můžeme mít peníze, ale pokud nemáme nápad, tak neuspějeme. Když máme nápad, peníze seženeme spíše. Znalostní pracovníci potřebují určitý druh autonomie, vyhovuje jim spíše „vedení“ než „řízení“. Znalostní pracovníci potřebují mít povědomí o datech, informacích, znalostech, zkušenostech, moudrosti. Souvislosti s procesy, intelektuálním a sociálním kapitálem, sdílení znalostí, klíčové dovednosti – jsou další oblastí, kterou by měli znát. O informačních technologiích, zdrojích informací, vyhledávání informací platí totéž. Oblasti, kterými by se měli zabývat, jsou:

- ❑ Znalosti – procesy
- ❑ Lidé a znalosti
- ❑ Znalostní technologie

Přechod ke společnosti znalostí staví do popředí osobnosti, které mají znalosti (znalostní specialisté). Znalostní specialista je často více uznáván jinde než ve své vlastní organizaci. Pokud nerespektujeme znalostní specialisty, je to stejné jako bychom nerespektovali např. výpočetní techniku a nepoužívali ji. Někteří znalostní pracovníci vykonávají „obyčejnou“ práci – výsledkem je materiální hodnota. Znalostní pracovníky z nich dělá to, že jejich znalosti jsou něčím specifické nebo ojedinělé. Podle P. Druckera je za **znalostního pracovníka považován**:

- ❑ **Pracovník, který má znalost, která je pro organizaci důležitá, často je jediným, kdo ji v organizaci má**
- ❑ **Dokáže tuto znalost prakticky využívat**
- ❑ **Pracovníkovy znalosti mohou být částečně podvědomé, pracovník o ní nemusí vědět nebo jí přisuzovat význam**
- ❑ **Ostatní pracovníci organizace mají k této konkrétní znalosti omezený přístup (např. se ji nemohou z nějakého důvodu naučit, chybí jim znalost nebo dovednost podmiňující tvorbu oné konkrétní znalosti)**
- ❑ **Znalostní pracovníci často pracují duševně, ale není to pravidlem**

Znalostní pracovníci často o své práci vědí více než jejich manažeři a sami si vytvářejí své vlastní standardy. Sami volí nejenom způsob reakce na nečekaní problémy, ale také postup práce (Matošková, J.; Voloch, J., 2006).

2.1.5 Hodnocení informace

Pokud hodnotíme informaci, všímáme si tří základních hledisek:

- ❑ Obsah
- ❑ Aktuálnost
- ❑ Forma

Tyto atributy by měly být v rovnováze, ale není to vždy možné. Je paradoxem, že obsah informací bývá až na posledním místě – za aktuálností a formou. Často upřednostňujeme informaci dodanou včas, i když není úplná. Zároveň většinou potřebujeme získat informaci v takové formě, abychom ji mohli v co nejkratší době vstřebat.

2.1.6 Výzvy pro 21. století

Ve znalostní společnosti má důležité místo organizace založená na informacích. Organizace založená na informacích spočívá na odpovědnosti. Informační tok probíhá zdola nahoru a pak zpět dolů. Systém založený na informacích může fungovat jen tehdy, pokud každý jednotlivec akceptuje svou odpovědnost (za cíle, priority, vztahy, komunikaci). Tradiční podniková organizace byla vytvářena podle vzoru armády. Systém založený na informacích se mnohem více podobá „symfonickému orchestru“. Cíle jsou předem pochopeny, jasně dohodnuty. Organizace založená na informacích vyžaduje vysokou sebekázeň. Pak je umožněna možnost rychlého rozhodování, rychlé reakce, umožňuje to pružnost a rozmanitost. V takové organizaci musí být pochopení, sdílení hodnot, vzájemné respektování (Drucker, P. E., 1992 s. 96 – 99). Nejsou-li informace nijak organizované, zůstávají pouhými daty. Pokud mají mít smysl a význam, musíme je organizovat. Tytéž informace můžeme za různým účelem organizovat různě, pak i jejich využití, rychlé vyhledání a použití, má smysl (Drucker, P. E. 2001, s. 121).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 PODPORA INFORMAČNÍ GRAMOTNOSTI

„Pro život, ne pro školu se učíme.“

Seneca

3.1 Informační gramotnost ve veřejných knihovnách

Podpora informační gramotnosti ve veřejných knihovnách probíhá ve spolupráci se školami. Jsou to nejen exkurze, ale i seznamování studentů s činností knihovny, seznamování s jejími katalogy, s vyhledáváním literatury, tříděním fondu, orientací v informační instituci, ale také systematická práce – vytváření dovedností a návyků při práci s informacemi. Motivaci a vysvětlení, proč máme hledat informace – a k čemu nám to bude, úvodní lekce knihovnicko-bibliografické přípravy (pro děti i mládež) má spousta knihoven na svých webových stránkách. Knihovny se neomezují pouze na přípravu programů pro žáky a studenty, ale pomáhají také učitelům, kteří vedou školní knihovny (odborné konzultace, knihovnické vzdělávání, specializované i akreditované kurzy, semináře). Systematickou výchovou k práci s informacemi se zabývá v našem blízkém okolí Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně (oddělení pro děti a mládež), jsou zde i kurzy pro zájemce, kteří se chtějí umět lépe orientovat v knihovně. **Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 – 2010 obsahuje ve svých hlavních cílech i záměr:**

- **Vytvořit podmínky pro zajištění informační výchovy uživatelů ke zvýšení jejich funkční gramotnosti a tím i schopnosti efektivně vyhledávat a využívat informační zdroje**
- **Zahrnout informační výchovu (informační gramotnost) do výuky základních a středních škol**
- **Využít knihovny pro školení základní počítačové a informační gramotnosti občanů**

Informační gramotnost zaměřená na služby knihoven se skládá z:

- **Literární gramotnosti**

Textová (literární gramotnost (prose literacy) představuje vědomosti a dovednosti, které jsou potřebné, abychom porozuměli, využívali informace v souvislých textech a souvislostech (např. noviny, zprávy, komentáře apod.)

□ Dokumentové gramotnosti

Dokumentová gramotnost (document literacy) jsou dovednosti a vědomosti, které potřebujeme při vyhledávání a používání informací, které se nacházejí v nesouvislých, krátkých, dlouhých (strukturovaných) textech (např. jízdní řády, mapy, pokyny, schemata, oznámení, reklamní prospekty, apod.)

□ Numerické gramotnosti

Numerická gramotnost (numeracy) obsahuje vědomosti a dovednosti, které potřebujeme k provedení operací s číselnými údaji (jedná se např. o tabulky, grafy, účty, bankovní formuláře, objednávky zboží, apod.) Numerická gramotnost je uváděna vždy mezi složkami funkční gramotnosti, ale někdy se nevyskytuje v jejích definicích.

□ Jazykové gramotnost

Jazyková gramotnost (language literacy) je důležitá v dnešním globálním světě, zahrnuje v sobě vědomosti, dovednosti, které získáváme učením se cizím jazykům, zejména angličtině, porozumění textu, rozhovor apod.

souvisí s:

□ ICT gramotností

ICT gramotnost (ICT literacy) zastřešuje všechny předcházející gramotnosti, protože s ní souvisí, navíc je to znalost a dovednost používat počítač jako nástroj, který může vést k funkční gramotnosti.

Všechny výše vyjmenované složky jsou součástí funkční gramotnosti. Funkční gramotnost (funcional literacy) je definována podle Kisch-Jugenbluta, (1986), (In Gavora, 1998/1999, s. 43) jako schopnost používat tištěný a písemný materiál pro splnění širokých potřeb člověka ((Doležalová, J., 2005, s. 37). Definic funkční gramotnosti, stejně jako definic informační gramotnosti je mnoho. Podle Neice (1990, s. 3), (In Průcha, 1992, s. 90 – 91) je „funkční gramotnost je míra porozumění obsahu, nikoliv jen schopnost číst a další využití textových informací“ (Doležalová, J., 2005, s. 38). Průcha ve svém díle uvádí, že podle Nicolitase (Nicolitas, 1990, In Průcha 1992, s. 90-91) je : „ Člověk funkčně gramotný, jestliže se může začleňovat do takových aktivit, v nichž je gramotnost vyžadována pro efektivní fungování jeho skupiny a společnosti a pro jejich schopnost pokračovat v užívání znalosti čtení, psaní a počítání ke svému vlastnímu rozvoji a rozvoji společnosti“ (Doleža-

lová, 2005, s. 39). Podle Doležalové jsou specifickými **znaky funkční gramotnosti** (functional literacy):

- ❑ **Bohatá struktura dovedností (číst, psát, počítat) co do kvality a rozsahu**
- ❑ **Dovednosti práce se souvislými i nesouvislými texty (jsou nabité informacemi)**
- ❑ **Vyšší úrovně myšlenkových operací při práci s textovými informacemi**
- ❑ **Dovednost pracovat s informacemi (informace, které potřebujeme k řešení úkolu, nejsou primárně obsaženy v textu), musíme je vyhledávat**
- ❑ **Dovednost číst, psát a počítat se uplatňuje při řešení úkolů a problémů nejčastěji z běžného života**
- ❑ **Vědomostní a dovednostní komplex, kterým disponuje funkčně gramotný jedinec, je otevřený (Doležalová, J. 2005, s. 40 – 41).**

Funkční gramotností se zabývalo několik výzkumů. Ve svých pracích je uvádějí zejména J. Průcha, P. Gavora a M. Rabušičová. Mezinárodním výzkumem SIALS (1998), který v ČR vedl P. Matějů, ukázal, že ČR se umístila na předposledním místě (účastnilo se 13 zemí). Výzkum byl prováděn u dospělé populace. Výsledky byly pro nás horší než průměrné. Ze zjištěných výsledků vyplývá naléhavost řešení situace.

Funkční gramotnost			
Literární Gramotnost	Dokumentová gramotnost	Numerická gramotnost	Jazyková gramotnost
ICT gramotnost			

Tab. 1 Funkční gramotnost

Koncepce současně doporučuje podporovat spolupráci knihoven a škol při pořádání akcí na podporu informační gramotnosti. Knihovny v České republice, veřejné i vysokoškolské tento záměr sledují a plní. Snaží se o podporu informační gramotnosti všech věkových skupin občanů. Je potřebné zajistit kontinuitu informačního vzdělávání, snažit se o systé-

mový přístup k dané problematice – o propojení těchto snah, vytvoření metodických podpor, postupů. Knihovny mohou tak zajistit také kvalitní využívání volného času žáků, studentů, pedagogů – pro další studium a sebevzdělávání.

3.2 Koncepce informačního vzdělávání na VŠ v ČR

Vysokoškolské knihovny mají v kontextu knihoven nejpropracovanější metodiku přístupu k informačnímu vzdělávání. Spolupracují s Ústavem informačních studií a knihovnictví FF UK, postupují společně a systematicky. Snaha knihoven rozvíjet informační gramotnost uživatelů trvá již několik desítek let:

- Padesátá léta – snaha o usnadnění orientace studentů v knihovně
- Šedesátá léta – příprava instrukcí k využívání knihovních fondů a služeb
- Sedmdesátá léta – zakládání center pro výměnu a sběr instruktážních materiálů
- Osmdesátá léta – někteří knihovníci začali vyučovat předměty zaměřené na využívání informačních zdrojů
- Devadesátá léta – rozvoj ICT, začalo se mluvit o potřebě informační gramotnosti, standardech, marketingu informačních služeb, ovlivňování informačního chování uživatelů

Trendem posledních let je – tvorba výukových programů v prostředí internetu, využití e-learningu a celoživotní vzdělávání. Informační gramotnost je jednou z klíčových kompetencí pro 21. století.

3.2.1 Aktivity v historii

V literatuře najdeme zmínky o aktivitách vysokoškolských knihoven už v 70. letech. V r. 1975 byl řešen státní výzkumný úkol Informatická výchova uživatelů odborných informací, v r. 1978 byl uspořádán seminář, v r. 1979 byl vydán sborník. Centralizované snahy se objevily na středních školách (informatická výchova – kurzy pro práci s počítačem). Vysoké školy nepostupovaly cíleně, snahy se dají kvalifikovat jako individuální – na jednotlivých školách – a bez zájmu pedagogů. Bylo několik málo výjimek:

- Fakulta jaderná a fyzikálně inženýrská ČVUT (Rostislav Kudláček)
- Vysoká škola zemědělská (Libuše Holečková)

- Vysoká škola chemicko-technologická (Jaroslav Šilhánek)

V 90. letech přibýly další školy – Vysoká škola ekonomická, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy, Vysoká škola strojní a elektrotechnická v Plzni, Fakulta strojní ČVUT apod. Ucelený průzkum stavu zatím není k dispozici. Jedním z pokusů o zmapování situace je diplomová práce Petry Zámečnickové z r. 1994, dalším průzkumem se zabývala pracovní skupina pro informační výchovu a informační gramotnost na vysokých školách (2000).

3.2.2 Komise IVIG při AKVŠ

Pracovní skupina – odborná komise pro informační vzdělávání a informační gramotnost na vysokých školách byla zřízena v r. 2000 jako pracovní orgán Oborové sekce pro vysokoškolské knihovny Rady vysokých škol. Impulsem se stala Koncepce informační výchovy na ČVUT, která byla vypracována v r. 1999. Současně s pracovní skupinou byla založena uzavřená řízená elektronická konference Výchova. V r. 2002 byla založena Asociace knihoven vysokých škol České republiky – pracovní skupina se stala jednou z jejích odborných komisí. Komise IVIG má své zástupce ze 17 univerzit. Od počátku činnosti byla pro komisi klíčovým Koncepce informačního vzdělávání na vysokých školách. Pro vedení vysokých škol bylo potřebné získat argumenty k proměně a rozvoji informačního vzdělávání (zejména v souvislosti se službami knihovny), proto se intenzivně pracovalo na přípravě pilotního průzkumu informační gramotnosti na vysokých školách. Průzkum proběhl v letech 2004 (Fakulta strojní českého vysokého učení technického v Praze, Biologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity) a 2005 (knihovny Univerzity Pardubice, Masarykova univerzita, Vysoká škola ekonomická v Praze, Přírodovědná fakulta Univerzity Karlovy v Praze, **Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně**). Od r. 2003 se pravidelně každoročně konají odborné semináře IVIG – Informační vzdělávání a informační gramotnost v teorii a praxi vzdělávacích institucí.

3.2.3 Význam a cíle informačního vzdělávání, východiska

Neustále se zvyšují nároky na občany, a to zejména v souvislosti s rostoucím významem informací a rozvojem informačních a komunikačních technologií. Klade se důraz na orientaci v dostupných informačních zdrojích, na znalosti a dovednosti souvisící s vyhledáváním a hodnocením informací. Důležité je umět je použít v různých životních situacích. Instituce, které poskytují vyšší vzdělávání, by měly umožnit přípravu na svět sdílení informací,

připravenost na permanentní změnu. Zařazení informačního vzdělávání, které může vést ke zvýšení informační gramotnosti do výuky, začlenění do studijních plánů – a nově akreditovaných oborů nebo začlenění do reakreditovaných oborů již zavedených může přispět k pozitivnímu hodnocení kvality vysokých škol. Informační vzdělávání je dlouhodobý proces. Rozvíjet informační gramotnost znamená vycházet z doporučení, která vyplývají z výzkumů funkční gramotnosti – přesun z faktografických na obecnější kompetence, rozvoj komunikačních dovedností a nutný je také důraz na výuku cizích jazyků (zejména angličtina). Navíc je nutno rozvíjet práci s informacemi.

3.2.4 Legislativa

Klíčovými veřejně-politickými dokumenty jsou pro oblast informační gramotnosti:

- Strategie celoživotního učení České republiky

dostupné na: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/strategie-celozivotniho-uceni-cr-1>

- Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 – 2010

dostupné na: <http://knihovna.nkp.cz/nkkr0403/0403123.html>

- Rámcový vzdělávací program

dostupné na: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcove-vzdelavaci-programy-zaslani-do-vnejsiho-pripominkoveho-rizeni>

- Aktualizace Dlouhodobého záměru vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol

dostupné na: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dlouhodoby-zamer-vzdelavaci-a-vedecke-vyzkumne-vyvojove-umelecke-a-dalsi-tvurci-cinnosti-pro-oblast-vysokych-skol-na-obdobi-2006-2010>

3.2.5 Účastníci procesu

Klíčovými aktéry v problematice informační gramotnosti z pohledu veřejně-politické praxe jsou:

- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR

dostupné na: <http://www.msmt.cz/>

- Ministerstvo kultury

dostupné na: <http://www.mkcr.cz/>

- Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

dostupné na: <http://www.mpsv.cz/cs/>

- Vzdělávací instituce
- Knihovny
- Profesní sdružení
- Nestátní neziskové organizace
- Soukromé firmy
- Média

K aktérům – jednotlivcům patří:

- Politici, úředníci, experti (vytvářejí podmínky)
- Pedagogové (uvádějí do praxe kurikula)
- Knihovníci (tvoří, realizují, propagují)
- Uživatelé (žáci, studenti, účastníci celoživotního vzdělávání, uživatelé se specifickými potřebami) jsou cílovou skupinou

3.2.6 Zhodnocení situace v ČR, na VŠ, SWOT analýza

Z výzkumů a průzkumů, které se konaly vyplývá, že je potřeba realizovat programy na zlepšení funkční gramotnosti, zejména dospělé populace, ale pozornost je v některých směrech potřeba věnovat i žákům, studentům. Zde je prostor pro vzdělávací instituce, vysoké školy i knihovny. Musí být vytvořen prostor pro rovný přístup všem ke vzdělávání, rozšířena možnost dalšího (celoživotního vzdělávání), zvyšování kvalifikace, zvyšování kvality výuky (ve směru funkční gramotnosti), především na školách vysokých. Je nutné aplikovat funkční gramotnost do praxe, vedle toho se věnovat také didaktizace funkční gramotnosti, průběžně monitorovat vývoj situace, vzdělávat nové učitele – a seznamovat je s touto oblastí.

Příležitosti			
Slabé stránky	Komplexnost pojetí Implementace do vzdělávání Zpětná vazba	Role VŠ, knihoven Technické vybavení Spolupráce	Silné stránky
	Komplexnost pojetí Nepřípravenost k realizaci Aktivní propagace	Spolupráce organizace Tvorba vzdělávacích projektů	
Hrozby			

Tab. 2 SWOT analýza IG na VŠ

3.2.7 Závěry

Z prostudovaných materiálů a zmapování situace na UTB ve Zlíně vyplývá několik zásad:

- ❑ Spolupráce s jinými školami při tvorbě výukových materiálů (národní a mezinárodní úroveň)
- ❑ Podpora distančního a celoživotního vzdělávání
- ❑ Začlenění informačního vzdělávání do virtuálních univerzit
- ❑ Využití nejmodernějších informačních a komunikačních technologií
- ❑ Samostatný přístup a práce jednotlivých uživatelů
- ❑ Vytvářet programy informačního vzdělávání pro jednotlivé vědní obory

3.2.8 Priority a opatření

Priority v oblasti informačního vzdělávání vzešly z pilotního průzkumu, byly definovány jako bariéry:

- ❑ **Komplexní pojetí práce s informacemi**

Mimo základní kompetence související s nakládáním s informacemi je důležitý etický a právní rozměr. Nutné je respektování autorských práv, citační etika, neměly by být opomíjeny i právní aspekty zpřístupňování informačních zdrojů.

□ **Implementace prvků informačního vzdělávání do výuky na vysokých školách na základě spolupráce knihoven a pedagogů**

Znalosti a dovednosti související s informační gramotností by měli studenti získávat v průběhu celého studia. Je nutné sepětí s praktickými úkoly, nutno je působit dlouhodobě. Za nejefektivnější je považována spolupráce knihovníka a pedagoga.

□ **Zpětná vazba a vliv informačního vzdělávání na služby knihoven**

Kvalitně zpracovaný program informačního vzdělávání by se měl projevit i na využívání služeb nabízených knihovnou. Mění se zavedením informačního vzdělávání charakter požadovaných služeb (složitější dotazy, roste počet požadavků na MVS apod.) Větší pozornost je knihovníky přenesena na poradenskou a konzultační činnost.

Významným nástrojem pro zvyšování úrovně informační gramotnosti může být uplatnění následujících opatření (obecně i v rámci jednotlivých institucí):

□ **Implementace Standardů informační gramotnosti studenta vysoké školy** (viz příloha)

Je třeba definovat ideální stav, kterého chceme dosáhnout. Standardy by měly být implementovány do profilů absolventů jednotlivých oborů.

□ **Efektivní spolupráce aktérů**

Spolupráce aktérů by měla být efektivní, strategie by měly na sebe navazovat, doplňovat se, ale nepřekrývat. Významná je spolupráce knihovny s vedením školy, pedagogy, zpětná vazba od studentů apod.

□ **Cílená tvorba vzdělávacích projektů**

Vzdělávací projekty by měly být zaměřeny podle cílových skupin (typ, forma studia), je nutno vyhovět specifickým potřebám skupin.

□ **Aktivní propagace informačního vzdělávání**

Propagace je nutná zejména ve vlastních institucích.

- **Zajištění zpětné vazby pravidelnými průzkumy úrovně informační gramotnosti**

Je nutno provádět pravidelné průzkumy úrovně informační gramotnosti tak, aby bylo možno porovnat výsledky z různých let, úrovní, různého rozsahu. Z tohoto důvodu je dobré zachovat strukturu dotazníku, který byl použit v pilotních průzkumech.

3.3 Plnění cílů

Aktivity v oblasti informační gramotnosti v České republice jsou inspirovány zahraničními projekty a aktivitami (viz: Příloha PIV). Programy informačního vzdělávání se na vysokých školách v České republice rychle rozvíjejí, jsou stále komplexnější a rozmanitější, hledají si jednotlivé cílové skupiny. Opomíjeny jsou zatím skupiny zdravotně postižených a zahraniční studenti – zde jsou příležitosti. Spolupráce pedagogů a knihovníků ještě není všude samozřejmostí. Rozvíjí se spolupráce mezi vysokými školami, výměna zkušeností (zejména k tomu přispívá odborná komise IVIG).

3.4 VŠ s funkčními modely

Proniknout s tématem informační gramotnost do učebních osnov vysokých škol znamená spoustu námahy. Nezbytným předpokladem je dobrá znalost informačních zdrojů, ale i schopnost tyto znalosti a schopnosti předávat, umění učit se, ale také učit.

3.4.1 Česká zemědělská univerzita v Praze

Studijní a informační centrum ČZU v Praze plní funkci univerzitní knihovny, podílí se na vzdělávání svých uživatelů (studenti, pedagogové). Spolupracuje zde pracovník SIC a pedagog. Cílovými skupinami jsou:

- Studenti 1. ročníků bakalářských studijních programů
- Studenti, kteří začínají pracovat na bakalářské či diplomové práci
- Doktorandi

Do výuky jsou pravidelně zařazovány přednášky, semináře a přednáškové cykly věnované základním principům práce s informacemi, službám informačních institucí, práci s elektronickými informačními zdroji, citování literatury.

3.4.2 České vysoké učení technické v Praze

Knihovny ČVUT patří od počátků k aktérům informačního vzdělávání. Studenti mají vedle možnosti „tradiční“ výuky, která je organizovaná pracovníky knihoven na jednotlivých fakultách, možnost využít elektronické formy informačního vzdělávání. Studenti si mohou zapsat volitelný předmět Informační zdroje, jde o semestrální kurz, kde získají základní informace o knihovnách, jejích službách, získají podrobné informace o práci s odbornými databázemi, způsobu získávání primárních dokumentů, tvorbě bibliografických citací. Je pamatováno i na studenty, kteří si zvolili studium v angličtině (ve 4. semestru absolvují povinný kurz Information Literacy Course). Doplnkem k akreditovaným kurzům jsou jednorázové semináře o elektronických informačních zdrojích. Úzká je spolupráce knihovníků a pedagogů (knihovníci jsou zváni do výuky).

3.4.3 Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Webová prezentace Jak se orientovat ve světě informací svědčí o aktivitě i na této vysoké škole. Kurz je neustále aktualizován. Semestrální kurz se poprvé konal na Zemědělské fakultě (na Katedře rostlinné výroby) – cílem bylo seznámit s hlavními principy práce s informacemi, vyučována je i informační etika. Kurz byl původně do studijního programu zařazen na základě grantového projektu FRVŠ.

3.4.4 Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity

MOODLE (elektronické prostředí) bylo využito k převedení kurzu Jak pracovat s odbornými informacemi do elektronické podoby. Je výukovou oporou pro prezenční, kombinované i distanční studium. Knihovník se v tomto směru ocitá v roli e-tutora, stává se průvodcem studentů v prostředí online výuky.

3.4.5 Technická univerzita Liberec

Univerzitní knihovna Technické univerzity v Liberci je dalším příkladem, kde se podařilo zpracovat informační vzdělávání pro studenty univerzity. Model, který podporuje i e-learningovou výuku, je rozdělen podle zaměření jednotlivých fakult (model by mohl vyhovovat i na UTB ve Zlíně), cíleně je pro jednotlivé fakulty koncipován. Na webových stránkách knihovny jsou soustředěny také tréninkové programy, které uživatelům mohou dopomoci k složité orientaci v zahraničních informačních zdrojích. V aktualitách jsou informace

o zahájených a ukončených kurzech. Na webových stránkách, kde jsou umístěny materiály ke kurzu, najdeme také odkazy na další programy informačního vzdělávání v institucích v ČR – a také odkaz na Infogram.

3.4.6 Univerzita Pardubice

Studenti 1. ročníku bakalářského oboru Informační technologie mají k dispozici povinně volitelný předmět Informační zdroje a jejich využívání. Další aktivitou je seminář Informační zdroje pro společenské vědy – semestrální volitelný předmět ukončený zápočtem.

3.4.7 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

„Webové stránky ústřední knihovny jedné z našich nejmladších veřejných vysokých škol napovídají, že i zde je informační vzdělávání tématem dne. A i zde je využívána jak tradiční, tak elektronická forma výuky. K dispozici je odkaz na online kurz Knihovna ve světě informačních technologií. Zároveň tu je i úctyhodná nabídka kurzů pro různé cílové skupiny:

- Studenti 1. ročníku
- Studenti v posledním ročníku studia
- Studenti doktorských programů
- Ostatní uživatelé knihovny

U každého kurzu je uvedena obsahová náplň, nejvhodnější doba realizace, místo, kde výuka probíhá, a také kontakt na knihovníky – lektory. O otevřenosti knihovny vůči veřejnosti svědčí nabídka prohlídek či prezentací knihovny frekventantům Univerzity třetího věku či studentům středních škol v okolí. Je to zase další krůček směrem k vysokoškolským knihovnám otevřenějším a vykračujícím ven ze své ulity.“ (Podpora informační gramotnosti... 2006, s. 35-36).

3.4.8 Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava

Internetová prezentace Ústřední knihovny VŠB – TUO je na dobré úrovni, stejně jako její návody a přehledy pro uživatele knihovny. Materiály uveřejněné na stránkách mají charakter online tutorials. Pomůcky jsou většinou věnovány jednomu tématu, jsou stručné, text je uváděn v přehledných bodech, je prokládán názornými obrázky, grafy, animací.

3.4.9 Shrnutí

Byl vybrán popis několika knihoven, které se touto problematikou zabývají. Jejich výčet je uspořádán abecedně, byla snaha „postihnout“ různé formy informačního vzdělávání, které na vysokých školách vznikly. Některé z nich jsou inspirativní i pro UTB ve Zlíně.

3.5 Průzkum v oblasti informační gramotnosti

Průzkum byl připravován společně se sociologem, je založený na sebehodnocení respondenta. V rozsáhlejší výzkumu by se mohly otázky doplnit i praktickými úkoly. Pro každou složku informační gramotnosti byla podle standardů připravena sada relevantních otázek. Otázky byly doplněny o otázky týkající se kurzů práce s informacemi a společně se sociologem byl sestaven dotazník, byla ověřena srozumitelnost otázek, stanovena pravidla organizace, časový plán, výběr vzorků respondentů, způsob sběru dat, způsob vyhodnocení výsledků. Každá ze složek informační gramotnosti měla stejnou váhu, počet otázek v jednotlivých sadách se lišil. Průzkum proběhl ve dvou po sobě jdoucích letech (2004, 2005). První kolo se uskutečnilo v knihovnách Fakulty strojní ČVUT v Praze, na Biologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity. Druhé kolo se konalo v knihovně Univerzity Pardubice, Masarykovy univerzity v Brně, Vysoké školy ekonomické v Praze, Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze a v knihovně Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Záměr byl získat vysokoškolské knihovny různých regionů a různého oborového zaměření. Respondenti byli vybíráni náhodným výběrem z databáze knihovny a osloveni vedením knihovny s prosbou o spolupráci. Účastníci vyplnili online anonymní dotazník. Výsledky obou kol se v zásadě nelišily, výsledky byly spojeny do jednoho souboru. Cílem bylo zjistit stav informační gramotnosti u vysokoškolských studentů, mezer v informačním vzdělávání a podmínek a příležitostí ke změně. Druhé kolo mělo potvrdit výsledky kola prvního. Byl to pilotní průzkum – a testoval výběr vzorku, oslovení respondentů, návratnost dotazníků apod. Byla snaha, aby se vše zkonstruovalo tak, aby to bylo využitelné i na dalších vzdělávacích stupních. Ze získaných odpovědí a každé složky informační gramotnosti byl získán index převedený ze škály na procentní body. Maximální hodnota byla 100 %. Na začátku byly stanoveny hypotézy:

- **Kurzy práce s informacemi zvyšují informační gramotnost vysokoškolských studentů**

- **Informačně gramotný student vysoké školy dosahuje alespoň 70 procentních bodů ve všech složkách informační gramotnosti (tato míra je očekávána jako minimální)**

Celkem bylo osloveno 2400 respondentů, 1174 z nich dotazník vyplnilo. Návratnost byla 1160 validních dotazníků (48 %). Zjistilo se, že celkový index informační gramotnosti (zaměřené na služby knihoven) vysokoškolských studentů dosahuje 53 procentních bodů. Hypotéza se nepotvrdila. Studenti nedosáhli hranice, která byla stanovena jako minimum. Také druhé kolo průzkumu potvrdilo, že úroveň informační gramotnosti je nízká. Rozvojem informačního vzdělávání by se mohla informační gramotnost zvýšit, obecně platí, že vyšší informační gramotnost mají studenti s absolvováním vyššího stupně studia, bylo vyšší, když absolvovali kurz, studenti technických oborů měli vyšší numerickou gramotnost než studenti humanitních směrů, ICT gramotnost byla skoro shodná, studenti měli lepší numerickou gramotnost, studentky gramotnost literární. Knihovny tak získaly podpůrný argument pro rozvoj informačního vzdělávání. Kurz práce s informacemi absolvovalo 23 % z respondentů, téměř 71 % jej považují za důležitý. Studenti, kteří jej absolvovali, sdělovali, že by se ho rádi zúčastnili znovu. Ti, kteří kurz neabsolvovali, jej ani absolvovat nechtějí. Nízká gramotnost byla zaznamenána u gramotnosti literární a dokumentové, koreluje s ní gramotnost jazyková, nebyl problém se znalostí ICT (Podpora... 2006, s. 26- 29).

Literární gramotnost	55 procentních bodů
Dokumentová gramotnost	40 procentních bodů
Numerická gramotnost	55 procentních bodů
Jazyková gramotnost	59 procentních bodů
ICT gramotnost	72 procentních bodů

Tab. 3 Úroveň IG podle jednotlivých složek

Průzkum byl zaměřen také na služby knihoven (subjektivní hodnocení důležitosti orientovat se ve službách, využívat odbornou literaturu. Následující tabulka ukazuje možnosti nasměrování aktivit knihoven.

Tabulky byly převzaty z vyhodnocení výzkumu. (Podpora..., 2005). V r. 2005 se tohoto výzkumu účastnila i UTB ve Zlíně.

Skupina A	Skupina C
Nízká motivace využívat služeb knihovny Nízká míra používání odborné literatury IG – 40 procentních bodů, 6 % zkoumaných	Vysoká motivace využívat služeb knihovny Nízká míra používání odborné literatury IG – 46 procentních bodů, 35 % zkoumaných
Skupina B	Skupina D
Vysoká motivace využívat služby knihovny Vysoká míra používání odborné literatury IG – 58 procentních bodů, 55 % zkoumaných	Nízká motivace využívat služeb knihovny Vysoká míra používání odborné literatury IG – 51 procentních bodů, 4 % zkoumaných

Tab. 4 Silné faktory informační gramotnost

3.6 Informační portál

Nejnovější aktivitou v oblasti informační gramotnosti je nový portál vzniklý na její podporu. Infogram je podporován z centralizovaného rozvojového projektu MŠMT Informační vzdělávání bez bariér: webový portál pro rozvoj informační gramotnosti a podporu celoživotního vzdělávání. Na vzniku portálu má podíl ČVUT, ČZU (koordinátor), ZČU. Portál je složen ze tří částí, každou z nich má na starosti jedna z univerzit (pro studenty – ZČU, pro vyučující – ČVUT, plagiátorství – ČZU). Řešitelé projektu navazují na myšlenku projektu P.I. V. O. (Portál informačního vzdělávání online), který se bohužel nepodařilo zrealizovat. Cílem projektu je vytvořit volně dostupný portál, který by umožňoval vysokým školám, pedagogům, knihovníkům, kteří se věnují informačnímu vzdělávání, aby sdíleli informace a materiály z oblasti informační gramotnosti. Portál má sloužit také studentům, kteří se nevědí rady při práci s informacemi, s informačními zdroji, těm, kteří mají z různých důvodů ztížený přístup do knihoven (např. studenti distančních kurzů, handicapovaní studenti, apod.).

Informační portál je dostupný na: <http://www.infogram.cz>

4 KONCEPCE INFORMAČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA UTB VE ZLÍNĚ (UČÍCÍ SE UTB)

UTB ve Zlíně zatím nemá vypracovanou celkovou koncepci informačního vzdělávání. Informační vzdělávání se odehrává – a je zcela v kompetenci jednotlivých fakult. Knihovna spolupracuje v této oblasti s každou fakultou samostatně – a na svých webových stránkách nabízí ještě i další aktivity (kromě nabídky školení, seminářů, vstřícného postoje k adresným informacím) jsou to např. exkurze pro potenciální zájemce o studium (střední školy apod.). Zájemci jsou už i školy základní, aby mohli správně „směřovat“ své žáky. Knihovna počítá také se zájmem dalších jejích „potenciálních“ uživatelů (to jsou zejména např. zájemci o studium na U3V, v kurzech celoživotního vzdělávání i další „odborné“ veřejnosti), kteří by mohli mít o služby knihovny zájem. Na webu knihovny najdeme elektronický kurz „Knihovna ve světě informačních technologií“.

4.1 Projekt informačního vzdělávání

Projekt informačního vzdělávání musí být řešen v širokém kontextu. Musíme mít přehled o tom, co se děje uvnitř i vně naší organizace. Činnost, kterou budeme vyvíjet, nesmí být duplicitní, měla by být svým způsobem originální, abychom uspěli. Musíme znát dobře situaci vnější i vnitřní.

4.2 Rámcová koncepce informačního vzdělávání

Koncepce informačního vzdělávání musí počítat s informačním vzděláváním ve všech podobách. Materiály, které budou použity, budou mít podobu tištěnou i elektronickou, musí se počítat i se zavedením e-learningové výuky v této oblasti. S výukou bychom měli začít v prvních ročnících studia, další návaznosti musí být se stoupající náročností studia. Zohlednit se musí i kombinované a distanční formy studia. Musíme hledat vhodné formy vzdělávání i pro tyto skupiny, stejně jako pro skupiny uživatelů U3V a CŽV. Opomenout nesmíme ani stále početnější skupinu zahraničních studentů, ale také pedagogy, knihovníky.

4.2.1 Definice cílů, cílové skupiny

Princip kurzů, které jsou zaměřeny podle výuky na jednotlivých fakultách, se osvědčil i na jiných vysokých školách. Možnost modulárnosti umožňuje pak i variabilitu uspořádání. Princip samostatných kurzů podle jednotlivých fakult by mohl být odrazovým můstkem informačního vzdělávání na UTB ve Zlíně. Student jakéhokoliv studijního programu, oboru, specializace, předmětu (k tomu by měl napomoci povinný kurz informačního vzdělávání), by měl umět vyhledat, vybrat relevantní zdroje informací pro jeho studijní zaměření, měl by znát a aktivně používat oborové informační zdroje v klasické i elektronické podobě, měl by umět rozeznat a používat různorodé vyhledávací nástroje, orientovat se v prostředí knihovny UTB, webových stránek, nabídek služeb, měl by mít povědomí o ostatních knihovnách, měl by umět pracovat s odborným textem (i v cizím jazyce, zejména v angličtině), měl by rozumět právním a etickým aspektům při práci s informacemi.

4.2.2 Partneři projektu

Uvnitř UTB budou partneři projektu pedagogové, informační pracovníci (knihovníci), uživatelé (je důležitá zpětná vazba), vně UTB můžeme navázat spolupráci s dalšími vysok školskými knihovnami, s komisí IVIG při AKVŠ, s ostatními knihovnami a institucemi v rámci regionu a ČR, případně se zahraničními univerzitami a knihovnami.

4.2.3 Organizační členění

Podle vzoru např. VUT v Brně nebo TUL Liberec můžeme zvolit model podle fakult, případně dalších možných požadavků. Zohledněna bude prezenční, kombinovaná, případně další možná distanční forma studia. Zařazení témat podle ročníků studia je také žádoucí.

4.2.4 Personální a technické zabezpečení

Podíl na zabezpečení výukových kurzů budou mít pedagogové a informační pracovníci (knihovníci) v podobě lektorů a tutorů.

4.2.5 Návrh postupu

Začít bychom měli u prvních ročníků studia, pak mít na mysli návaznosti, případně pokračovat v již realizovaných kurzech. Do budoucna musíme informační vzdělávání zakomponovat do studijních programů, ve kterých ještě není, případně pamatovat na reakreditaci

studijních programů – kde není – tam ji začlenit, počít se začleněním i do nových akreditovaných studijních programů.

4.2.6 Evaluace

Evaluace musí být postupná, (viz: kapitola 4.5). Akční plán přípravy naznačuje podrobnosti.

4.2.7 Strategie dosažení cílů

Obsah kurzů bude rozdělen do samostatných tematických okruhů. Student nebo uživatel si osvojí předkládanou látku daného tematického bloku. Splnění bude prověřeno splněním zadaných úkolů nebo testem. Studenti musí zároveň prokázat znalost ICT (tím si potvrdí svou počítačovou gramotnost). Kurz bude ukončen zápočtem nebo zkouškou. Kurzy mohou být sestaveny jako multimediální, budou mít ale i verzi pro tisk. Tematické okruhy mohou být tvořeny a upravovány na základě potřeb a spolupráce se studenty a vyučujícími, odborníky jednotlivých oborů.

4.2.8 Osnova a obsahová náplň kurzu

Pro výuku práce s informacemi mohou být navrženy tematické okruhy:

□ **Exkurze do knihovny**

1. Základní informace
2. Webová prezentace
3. Prostředí knihovny
4. Oborové zaměření
5. Členění a uspořádání fondů, elektronické dokumenty, databáze
6. Služby knihovny
7. Pravidla provozu, knihovní řád, související předpisy, vnitřní normy apod.
8. Online služby bez nutné návštěvy

□ **Přeměna knihoven (knihovna v elektronickém věku)**

1. Minulost – současnost – budoucnost

2. Hybridní knihovny
 3. Katalogy knihoven
 4. Služby knihoven
 5. Sdílení informačních zdrojů
 6. Digitální knihovny
 7. Druhy informačních institucí
- **Co, jak a kde hledat**
1. Druhy a formy informačních pramenů
 2. Primární a sekundární zdroje informací
 3. Proces vyhledávání informací a jeho fáze
 4. Rejstříky, klíčová slova, předmětová hesla
 5. Rešeršní strategie
- **Informační prostředí**
1. Vydavatelé a poskytovatelé informací
 2. Internetová knihkupectví
 3. Portály, adresáře, webová prezentace knihoven
 4. Knihovna Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně
 5. Knihovny v okolí
- **Vyhledávání a využití informací**
1. Virtuální knihovny a sbírky
 2. Elektronické informační zdroje
 3. Dostupnost elektronických informačních zdrojů na UTB ve Zlíně
 4. Databáze
 5. Elektronické knihy
 6. Elektronické časopisy

7. Licencované a volně dostupné zdroje
8. Nové technologie
- **Knihovna a internet**
 1. Historie a charakter internetu
 2. Služby, vyhledávače
 3. Rešeršní postupy
 4. Neviditelný web
 5. Web zaměřený na obor studia
 6. Vzdělávání, zábava, četba
- **Oborové informační zdroje**
 1. Přístupnost informačních zdrojů v knihovně UTB ve Zlíně
 2. Informační zdroje zaměřené na obor studia
 3. Specializované informační zdroje
 4. Citační databáze
- **Práce s texty**
 1. Elektronické publikování
 2. Efektivní čtení a psaní odborného textu
 3. Sumarizace odborného textu (abstrakt, anotace, apod.)
 4. Kritické myšlení
 5. Hodnocení a kvalita informací
 6. Informačně gramotný uživatel
 7. Jak psát seminární práci
- **Jak zpracovat rešerši**
 1. Praktické kroky od zadání po vypracování
 2. Vyhledávání v informačních zdrojích

3. Vyhledávání pomocí řízených slovníků, selekčních jazyků

4. Formální úprava rešerše

5. Oborové zdroje – kde hledat?

□ **Jak správně citovat, citační etika**

1. Citační etika a pomůcky pro citování literatury

2. Citační normy

3. Etické kodexy

4. Svobodný přístup k informacím

5. Autorský zákon

6. Normy související s knihovnami

□ **Informační zdroje pro život i výzkum a jak se k nim dostat**

1. Oborové zaměření

2. Typologie dokumentů

3. Citační rejstříky a impaktované časopisy

4. Informace na webu

□ **Prezentační techniky**

1. Jak prezentovat výsledky své práce

2. Techniky

3. Vyhledatelnost

4. Publikování

4.2.9 Zpětná vazba (studenti, pedagogové)

Zpětnou vazbou pro studenty, pedagogy i informační pracovníky (knihovníky) by měly být testy v závěru absolvování kurzu, případně zkoušky. Formou opakovaných průzkumů můžeme zjistit slabiny – a odstranit je, diskusní fórum mezi pedagogy – a knihovníky, případně v jednotlivých skupinách – a vyhodnocení nám pomůže odstranit případné nedostatky.

4.2.10 Učební strategie

Vzdělávací prvky, které můžeme využít:

- **Exkurze**

Krátká návštěva knihovny, prohlídka prostor knihovny, seznámení se základními službami

- **Jednorázové instruktáže**

Seznámení s informačními službami v rámci dané instituce, se službami ostatních knihoven a ostatních informačních center, apod.

- **Seminář, školení**

Prakticky zaměřená vzdělávací akce, účastníci jsou aktivně zapojeni, procvičují získané poznatky

- **Cyklus přednášek**

Více přednášek (např. na monotematické téma), knihovna je pořádá pro zájemce (vyučující, studenty, zaměstnance, ostatní uživatele (jedna ze služeb knihovny), např. práce s dostupnými databázemi v knihovnách

- **Přednášky v rámci jiných předmětů**

Jedna z preferovaných forem informačního vzdělávání, důraz je kladen na získávání znalostí a dovedností v oblasti práce s informacemi v praxi, forma je náročná na spolupráci učitel – student, uplatňuje se zejména ve vyšších ročnících studia, kdy studenti již mají teoretické základy práce s informacemi

- **Kurzy zařazené do studijních programů**

Základní semestrální kurz by měl být zařazen v počátku studia (např. ve druhém semestru), je součástí studijního plánu všech studentů bez ohledu na studovaný obor; kurz tvoří přednášky, semináře, praktická cvičení; na získané znalosti a dovednosti se navazuje postupně seznamováním se specifiky informační práce u jednotlivých oborů v rámci výuky odborných předmětů

- **Spolupráce vyučujícího odborného předmětu, do kterého je zařazována výuka o práci s informacemi, s knihovníkem**

Ideální a účinný postup, informační vzdělávání se stane součástí výuky odborného předmětu, který je součástí studijního programu, důležitý je pedagog – a zároveň odborník daného oboru, který na základě svých vlastních zkušeností s využíváním informací při vědecké nebo pedagogické práci motivuje studenty k pravidelné práci s odbornou literaturou (řeší se každodenní problémy a úkoly); je důležitá spolupráce pedagoga s knihovníkem (informace o nových informačních zdrojích, o informačních zdrojích okrajových, se kterými nemusí být pedagog obeznámen), mohou být konzultována témata seminárních prací, tak, aby byli např. studenti vedeni k využívání různých typů informačních zdrojů; knihovník může přispět s informacemi o službách, které mohou studenti při studiu využívat

4.2.11 Formy výuky

Vzdělávací projekty mohou mít různé formy výuky:

- **Tradiční**
- **Online**
- **Kombinované**

Výuka může probíhat buď v prostředí učebny nebo knihovny, pro kombinované nebo distanční formy studia může být podpůrná forma – online.

4.2.12 Subjekty účastníci se výuky

Subjekty jsou uživatelé knihovny, studenti všech forem studia, ale mohou to být i vědecko výzkumní pracovníci, pedagogové, zaměstnanci, ale také knihovníci.

4.3 Současný stav

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně má v současné době 5 fakult (jsou vyjmenovány podle doby vzniku):

- Fakulta technologická
- Fakulta managementu a ekonomiky
- Fakulta multimediálních komunikací
- Fakulta aplikované informatiky

□ Fakulta humanitních studií

Oborové zaměření fakult je různorodé, proto i v oblasti informačních zdrojů musí být knihovna pro své uživatele dostatečně vybavena. Informační vzdělávání probíhá na každé z fakult trochu jiným způsobem, proto by se přístup k informačnímu vzdělávání měl sjednotit. Některé z fakult mají ve svých studijních programech předměty, kde je částečně zařazena i práce s informacemi, někdy je záležitostí vyučujícího, zda vytvoří časový prostor např. pro návštěvu knihovny apod. Jiné fakulty mají např. úvodní hodiny výuky nebo dokonce celý den věnovány seznámení studentů s prostředím univerzity – v těchto případech studenti navštěvují knihovnu, aby zjistili, že ji během studia mohou využívat a také co jim může nabídnout. Další forma seznámení probíhá např. prostřednictvím webových stránek – fakulty mají „průvodce prváka“ – a malá část je zde věnována také knihovně. Exkurze do knihovny probíhají hlavně za účasti studentů prvních ročníků studia – většinou s doprovodem pedagoga. V poslední době se knihovně podařilo také to, že s ní spolupracují někteří vyučující – a zvou knihovníky do svých výukových hodin, případně požádají o konkrétní cílenou přednášku, praktickou ukázkou či cvičení – přímo v knihovně. Je vyčleněn jeden pracovník, který se této problematice věnuje, případně jsou k dispozici i někteří další. Nabídka spolupráce i rámcová náplň toho, co je možno po knihovně v této oblasti žádat, je na webu knihovny. Knihovnu občas také využívají pedagogové pro studenty v závěru studia, kdy někteří z nich buď přijdou do knihovny – nebo knihovník je pozván na seminář, který má studentům pomoci zorientovat se v informačních zdrojích, případně v tom, jak napsat vysokoškolskou kvalifikační práci apod. Diplomové semináře mají studenti připravit na to, aby uměli pracovat s texty a literaturou. I ve studijních programech bakalářských jsou předměty, kde by mohla být z části zařazeno informační vzdělávání. Na některých fakultách se podařilo prosadit samostatný předmět, který se věnuje např. informačním zdrojům a jejich využívání. Studenti po ukončení tohoto předmětu dostávají zápočet, cvičení je prováděno někdy v knihovně. Na FaME je předmět např. volitelný („Informační zdroje a jejich využívání“) – je pro prezenční i kombinovanou formu studia.

Knihovna bývá také v poslední době oslovována pedagogy či vedoucími pracovníky, aby pracovníci formou přednášky sdělovali novinky v technologiích souvisejících s informačními zdroji či novinky v informačních zdrojích samotných, většinou je to na schůzkách či poradách jednotlivých ústavů, někdy je knihovna požádána o to, aby přednáška či seminář proběhly v knihovně. Zatím se toto vše ale neděje systematicky a na všech

fakultách. Níže uvedu příklady, kde buď již něco na fakultách organizují, nebo kde by mohlo něco podobného informační výchově vzniknout.

4.3.1 Fakulta technologická (FT)

Fakulta technologická je nejstarší z fakult. Ve svých bakalářských studijních programech Chemie a technologie materiálů, Inženýrství ochrany životního prostředí, Chemistry and Materials Technology, Chemie a technologie potravin, Technologie a řízení v gastronomii, Technologická zařízení, Logistika a management (Chemie a technologie potravin mají specializaci Kosmetika a technologie výroby kosmetických a hygienických přípravků, Technologie mléka a mléčných výrobků, Konzervářské technologie má fakulta zařazeny předměty: Základy výpočetní techniky a informatiky, Bakalářská práce, Seminář k bakalářské práci, Výpočetní technika, Práce s odbornými texty, Bakalářský seminář, Informační logistika. Navazující magisterské studijní programy Inženýrství ochrany životního prostředí, Inženýrství a hygiena obouvání, Inženýrství polymerů, Materiálové inženýrství (Sklo a keramika), Řízení technologických rizik, technologie a management, Polymers Engineering, Technologie, hygiena a ekonomika výroby potravin, Technologie a ekonomika výroby tuků, detergentů a kosmetiky, Chemie potravin a bioaktivních látek, Konstrukce technologických zařízení, Řízení jakosti, Výrobní inženýrství mají předměty, které by mohly souviset s informačním vzděláváním: Informatika ochrany ŽP, Diplomový seminář v angličtině, Informatika materiálového inženýrství, Metodika výzkumné práce, Seminář oboru, Seminar for diploma thesis, Vědecká komunikace, Exkurze, Diplomová práce. Fakulta má i doktorské studijní programy: Technologie makromolekulárních látek, Technology of Macromolecular Compounds. Obory se na Fakultě technologické studují jednak v prezenční, ale i v kombinované formě. Kromě seminářů k bakalářské či diplomové práci zde vyučují předmět Práce s odbornými texty, který má v náplni informační vzdělávání v oblasti primárních, sekundárních informačních zdrojů, prací s databázemi, apod. Tento konkrétní předmět se vyučuje ve studijním programu Chemie a technologie potravin, pozitivní je, že patří mezi povinné předměty. Je zařazen do druhého ročníku studia.

Studuje se i v těchto oborech se specializací.

Studijní program: Chemie a technologie potravin						
Studijní obor: Chemie a technologie potravin			Specializace: Technologie mléka a mléčných výrobků, Konzervářská technologie, Technologie a řízení v gastronomii (i v oboru bez specializace)			
Typ: bakalářský			Forma: prezenční			
Fakulta (ústav): FT						
Oborové předměty (povinné) :						
Kód	Název	P+S+C ty	kredi- ty	zako- nčení	ročník	semestr
T40T	Práce s odbornými texty	1-0-Z	2	Zápočet	2	letní
Oborové předměty (povinně volitelné)						
Oborové předměty (volitelné)						

Tab. 5 Studijní plány FT

4.3.2 Fakulta managementu a ekonomiky (FaME)

Fakulta managementu a ekonomiky vznikla jako druhá. Studují se na ní bakalářské studijní programy Ekonomika a management – je tříoborový: Management a ekonomika, Marketing, Finanční řízení podniku, Hospodářská politika a správa (jednooborový: Veřejná správa a regionální rozvoj). Navazujícími studijními programy jsou Ekonomika a management – studijní program je tříoborový: Management a marketing, Podniková ekonomika, Průmyslové inženýrství. Navazující studijní program Hospodářská politika a správa má dvouoborové studijní programy: Finance a Veřejná správa a regionální rozvoj. Obojí se může

studovat v prezenční i kombinované formě. Jsou zde také doktorské studijní programy: Ekonomika a management (v jazyce českém i anglickém) – Ekonomika a management, Economics and management, Management a ekonomika, Management and Economics (formu mají prezenční, kombinaci prezenčního a distančního), Hospodářská politika a správa (v jazyce českém i anglickém: Hospodářská politika a správa, Economic Policy and Administration), jednooborový studijní program Finance. Předměty, které by mohly mít nějaký vztah k informačnímu vzdělávání jsou např.: Informatika pro ekonomy, Databáze a programování, Metodika tvůrčí práce, Příprava bakalářské práce, Seminář k ročníkové práci, DTP a elektronické publikování (povinně volitelné), Informatika a statistika (předmět státnicový), Počítačové zpracování dat, Základy výrobní informatiky(předměty povinně volitelné).

Studijní program: Ekonomika a management					
Studijní obor: Management a ekonomika, Marketing, Finanční řízení podniku			Specializace:		
Typ: bakalářský			Forma: prezenční, kombinace prezenčního a distančního		
Fakulta (ústav): FaME					
Oborové předměty (povinné)					
Kód	Název	P+S+C kredity	zakončení	ročník	semestr
Oborové předměty (povinně volitelné)					
Oborové předměty (volitelné)					
MUIS/PIZV	Informační zdroje a jejich využívání	1-0-1	0	1	letní

Tab. 6 Studijní plány FaME

Na této fakultě rozhodli před časem o možnosti volitelného předmětu: Informační zdroje a jejich využívání. Aby se předmět otevřel, musí mít nejméně 15 zájemců. V navazujících magisterských programech by s informačním vzděláváním mohly souviset předměty: Informační systém podniku, Diplomový projekt, Příprava diplomové práce (povinné), Seminář k diplomové práci, Počítačová podpora podnikových procesů, Informační management (povinně volitelné).

4.3.3 Fakulta multimediálních komunikací (FMK)

Fakulta multimediálních komunikací spojuje obory zaměřené zčásti ekonomickým směrem s mírou prvků komunikačních a zároveň i designérských a uměleckých. Na třetí fakultě (co do vzniku) se studují studijní programy a obory bakalářské i navazující magisterské. Studijní program Mediální a komunikační studia s oborem Marketingové komunikace. Vedle toho můžou studenti vybírat studijní program Výtvarná umění a obor Multimédia a design s různou specializací (grafický design, reklamní fotografie, animovaná tvorba, prostorová tvorba, audiovizíe průmyslový design, design obuvi, oděvů, skla, vizuální komunikace, design). Navazující magisterské programy studijního programu Mediální a komunikační studia s oborem Marketingové komunikace, Multimédia a design mají formu prezenční nebo kombinovanou..

Fakulta multimediálních komunikací využívá k představení knihovny svých úvodních soustředění, které končí studenti zápočtem. Vztah k informační výchově mají předměty Ročníková práce, který je ukončen zápočtem (jsou to semináře), oba zmíněné předměty patří k povinným předmětům, jsou zařazeny do zimního semestru 1. ročníku nebo do letního semestru 2. ročníku Vztah k informačnímu vzdělávání by mohly mít ještě předměty ICT, Seminář k BP, Písemné komunikace, Tvůrčí psaní, ICT-základy, Bakalářská práce, Samostatný tvůrčí projekt. Vztah se týká spíše studijního programu Mediální a komunikační studia a oboru Marketingové komunikace. Předmětem „Úvodním soustředěním“ prochází většina studentů.

Studijní program: Mediální a komunikační studia						
Studijní obor: Marketingové komunikace				Specializace:		
Typ: bakalářský				Forma: prezenční, kombinovaná		
Fakulta (ústav): FMK						
Oborové předměty (povinné)						
Kód	Název	P+S+C	kredi-ty	Zakončení	ročník	semestr
KMK/UVSOU	Úvodní soustředění	0-0D-1	1	zápočet	1	zimní
Oborové předměty (povinně volitelné)						
Oborové předměty (volitelné)						

Tab. 7 Studijní plány FMK

4.3.4 Fakulta informatiky (FAI)

Fakulta aplikované informatiky má studijní programy bakalářské, navazující inženýrské i doktorské. Studium je možné v prezenční i kombinované formě. Nejvíce žádanými studijními programy jsou Inženýrská informatika s obory Automatizace a řízení a informatika, Informační technologie, tento obor má i specializaci – zaměření na podnikovou praxi, Bezpečnostní technologie, V navazujícím programu si student může také vybrat obor integrované systémy v budovách, počítačové a komunikační systémy, ale také Učitelství informatiky pro základní a střední školy. Fakulta má také doktorský studijní program Informační technologie, Automatizované řízení a informace. V bakalářském a inženýrském studijním programu se dá studovat Chemické a procesní inženýrství, v navazujícím pak obor Automatizace a řídicí technika.

Předměty mající vztah k informační výchově jsou zde např.: Bakalářská práce, Diplomová práce, Databázové systémy, Informační systémy, vztah by mohly mít i předměty: pedagogická evaluace, Základy informatiky, Základy výpočetní techniky a informatiky I, Základy výpočetní techniky a informatiky II. Informační vzdělávání má k inženýrským oborům asi nejbližší. Studenti této fakulty chodí do knihovny v rámci předmětů Základy výpočetní techniky I, ale záleží na pedagogovi, jestli s knihovnou naváže spolupráci. Předmět je zařazen do výuky studijního programu Inženýrská informatika, obor Automatické řízení a informatika, Bezpečnostní technologie, systémy a management, atd.

Studijní program: Inženýrská informatika						
Studijní obor: Automatické řízení a informatika, Bezpečnostní technologie, systémy a management				Specializace:		
Typ: bakalářský				Forma: prezenční i kombinovaná		
Fakulta (ústav): FAI						
Oborové předměty (povinné)						
Kód	Název	P+S+C	kredity	zako-	roč-	semestr
A1VTI	Základy výpočetní techniky a informatiky I	0-9-2	3	kolokvium	1	zimní
Oborové předměty (povinně volitelné)						
Oborové předměty (volitelné)						

Tab. 8 Studijní plány FAI

4.3.5 Fakulta humanitních studií (FHS)

Fakulta humanitních studií je zatím jednou z nejmladších fakult. Studuje se zde několik studijních programů: Filologie s oborem Angličtina pro manažerskou praxi, Němčina pro manažerskou praxi, studijní program Ošetřovatelství v prezenční i kombinované formě se studijním oborem Všeobecná sestra, program Porodní asistentka se stejným oborovým názvem. Studijní program Specializace v pedagogice má studenty bakalářského i navazujícího magisterského programu v oboru Sociální pedagogika. Studijní program Pedagogika má obor Sociální pedagogika v prezenční navazující formě, v kombinované formě je otevřen studijní bakalářský obor Učitelství pro střední školy. U jediné této fakulty je zařazen do výuky předmět: Informační výchova. Nalezneme také předměty, které by mohly souviset, i když možná někdy okrajově – např.: Informační technologie I, Analýza odborného textu, Odborný jazyk IV, Informatika a výpočetní technika, Seminář bakalářské práce, Moderní média ve výuce, Bakalářská práce, Výpočetní technika, Seminář bakalářských prací I, Základy vědecké práce, Diplomový projekt pod supervizí, Diplomový projekt.

Studijní program: Pedagogika						
Studijní obor: Sociální pedagogika				Specializace:		
Typ: magisterský				Forma: prezenční		
Fakulta (ústav): FHS						
Oborové předměty (povinné)						
Kód	Název	P+S+C ty	kredi- ty	zako- nčení	ročník	semestr
U8IVY	Informační výchova	1-0-2	4	kolokvium	1	letní
Oborové předměty (povinně volitelné)						
Oborové předměty (volitelné)						

--	--	--	--	--	--

Tab. 9 Studijní plány FHS

4.4 SWOT analýza pro UTB ve Zlíně

Neexistence celkové koncepce informačního vzdělávání na UTB ve Zlíně je příležitostí pro knihovnu i pedagogy. Společná spolupráce a výměna zkušeností, následný zainteresovaný přístup nově vzniklé pracovní skupiny pro implementaci informačního vzdělávání, evaluace kurzů práce s informacemi může „posunout“ UTB ve Zlíně mezi konkurenceschopnou organizaci a organizace „excelentního“ charakteru. Nabízí se možnost využití zkušeností kolegů z jiných univerzit a jejich knihoven, možnost využití, tvorby a výměny materiálů k výuce. Uvnitř UTB pak možnost knihovny participovat na vzdělávacím procesu.

Příležitosti			
Slabé stránky	Malá zkušenost všech aktérů	Příležitost pro knihovnu	Silné stránky
	Slabá míra implementace	Technické vybavení Znalostní personál	
	Komplexní řešení Zájem skupin Nejednotnost	Spolupráce pedagogů a knihovníků Přijetí koncepce Zájem studentů	
Hrozby			

Tab. 10 SWOT analýza pro UTB ve Zlíně

4.4.1 Závěry

Koncepce bude založena na trendech moderního informačního vzdělávání. Bude snaha přenést výuku do virtuálního prostředí, ale neznamená to, že by nebyl zachován i přímý kontakt uživatele s učitelem a knihovníkem. Touto snahou podpoříme zejména studenty

kombinované a distanční formy studia, případné zájemce o CŽV a ostatní, samozřejmostí bude podpora pro studenty denních studijních programů a oborů. Informační vzdělávání bude součástí studia, budou využívány již připravené materiály, ale budou se chystat i nové. Důraz bude kladen na evaluaci informačních zdrojů. Důležité je, aby studenti měli přehled o informacích v oboru, který studují, budeme s nimi pracovat průběžně – po celou dobu jejich studia, musí se zohlednit jejich informační gramotnost.

4.5 Akční plán přípravy projektu informačního vzdělávání na UTB ve Zlíně

Koncepce zavedení systematického informačního vzdělávání na UTB ve Zlíně bude vyžadovat přijmout určitá opatření. Pokud přijmeme návrh koncepce, musíme ji aplikovat do praxe. Vzor funkčních systémů informačního vzdělávání najdeme v zahraničí i u nás – v ČR. Inspirací mohou pro nás být instituce, které se začaly intenzivně touto problematikou zabývat. Kolegové už mají určité zkušenosti, které můžeme využít a aplikovat. Vzniká spousta informačních a podpůrných materiálů, které bychom mohli při své práci využít.

4.6 Cíl projektu

Cílem projektu je postihnout celou koncepci nového informačního vzdělávání na UTB ve Zlíně. Vytvořit kurzy pro libovolnou specializaci a formu studia, aby byly oporou pro rozvoj informační gramotnosti studentů a uživatelů knihovny. Zaměřit se na podporu činnosti praktického využívání informačních zdrojů a služeb informačních institucí, práci s elektronickými oborovými informačními zdroji a jejich využívání v odborné práci, zásady správného citování apod. Vybavit studenta znalostmi a dovednostmi, aby se co nejvíce přiblížil standardům informačně gramotného vysokoškolského studenta.

4.7 Cílová skupina

Cílovými skupinami jsou předně studenti jednotlivých fakult, studenti jednotlivých studijních programů, oborů, specializace. Důležitým se jeví také forma studia, neboť každá z nich má svá specifika. Dále musíme zohlednit jednotlivé ročníky studia a návaznosti (Bc., Mgr., Ing., PhD. studium), uvažovat musíme také v souvislostech studia U3V, CŽV a

ostatních případných zájemců z řad „odborné veřejnosti“, případně SŠ apod. Důležité je v této souvislosti také neopomenout neustálé vzdělávání pedagogů a knihovníků

4.8 Partneri

Vzhledem k tomu, že dosud se informačnímu vzdělávání věnuje několik pracovníků z knihovny a někteří vyučující na jednotlivých fakultách, bylo by vhodné založit pracovní skupinu, která by se evaluaci informačního vzdělávání na UTB zabývala.

4.8.1 Založení pracovní skupiny

Pracovní skupina bude mít úkol – sjednotit vizi informačního vzdělávání na UTB ve Zlíně a zkorigovat navrženou koncepci, pokud koncepci vedení organizace přijme. Členy pracovní skupiny budou knihovníci, kteří se této problematice již věnují, dále také zástupci jednotlivých fakult. Vytipováno je, že činnosti v pracovní skupině by se mohli z jednotlivých fakult věnovat ti, kteří jsou již nyní angažováni v procesu výuky v této oblasti. Odhad počtu členů skupiny: 5 (zástupci fakult + 3 knihovníci) – celkem 8 členů pracovní skupiny. **Hlavní pracovní náplní skupiny bude:**

- Společná osnova kurzů s přihlédnutím ke specifikům jednotlivých fakult
- Jednání se zástupci fakult o postupném začlenění do studijních programů
- Připravit materiály, vytvořit přednášky, případně samostatný kurz (využít možnosti již vzniklých studijních materiálů)
- Připravit materiály k propagaci kurzů a knihovně obecně
- Vytvořit průzkum ohledně kurzů a jeho obsahu mezi studenty a pedagogy
- Navrhnout spolupráci s konkrétními pedagogy s možným zaměřením na podporu práce a výuky s konkrétními elektronickými zdroji (pro konkrétní studijní programy, obory, předměty apod.)
- Připravit evaluaci pro konkrétní podporu informačního vzdělávání (akreditace, re-akreditace studijních programů)
- Spolupracovat s dalšími univerzitami, knihovnami

Náplní práce skupiny by měla být příprava schůzek pracovní skupiny a setkání a diskuse s akademickými pracovníky (představení koncepce). Pro činnost skupiny bude vytvořena e-

mailová elektronická konference a sdílené virtuální prostředí pro ukládání pracovních materiálů, zápisů z porad, diskusní fórum, apod.) Pracovník knihovny může být tutorem kurzu. Pokud dojde k dohodě, může pedagog vést teoretickou část kurzu, praktická se může odehrávat v knihovně, povede ji knihovník. Zastupitelnost knihovníkem může být i v teoretické části.

4.9 Struktura a požadavky na absolventa kurzu

Model, který zvolí UTB ve Zlíně v oblasti práce s informacemi je zcela v kompetenci UTB, modelů bylo nastíněno mnoho. Příklon k povinnému předmětu, který by studenti absolvovali by měl největší pozitivní důsledky. Jedině, když „projdou“ všichni studenti informačními kurzy, můžeme vyhodnocovat, zda jsme učící se nebo konkurenční organizací v konkurenčním prostředí. Pokud zůstaneme pouze u možnosti volby (volitelný, nepovinný předmět) situaci s funkční gramotností nic nezměníme. Kurzy budou strukturovány podle potřeby jednotlivých fakult ve specifikaci – obecné informace (služby knihovny, organizace informačních zdrojů, dostupnost informačních zdrojů, citace, etika apod.), podle potřeby jednotlivých ročníků studia, úrovní účastníků apod. a odborné informační zdroje potřebné pro daný obor studia. **Minimálními požadavky na studenty bude:**

- Účast v kurzu
- Průběžné kontrolní testy
- Minimální (alespoň jeden) písemný úkol
- Závěrečný test nebo zkouška

Výsledkem studia by měl být informačně gramotný student (podle standardů).

4.10 Potřebné dílčí kroky

K evaluaci informačního vzdělávání v prostředí UTB ve Zlíně bude nutno podniknout potřebné dílčí kroky:

- Předložení koncepce vedení univerzity – a diskuse o ní
- Seznámení jednotlivých fakult a útvarů s koncepcí
- Založení pracovní skupiny (spolupráce – knihovna – pedagogové) – personální zajištění

- Zjištění potřeb vzdělávání
- Podrobná koncepce podle koncepce rámcové – rozpracování podle fakult a potřebnosti dalších útvarů
- Mapování a tvorba výukových materiálů
- Zjištění potřeby materiálního zabezpečení
- Evaluace do výuky UTB ve Zlíně
- Zpětná vazba po spuštění

4.11 Vize budoucnosti

Evaluace informačního vzdělávání do studijních programů UTB ve Zlíně bude dlouhodobým procesem. Je potřebné, aby záměr akceptovalo vedení UTB ve Zlíně, jednotlivé fakulty, je potřeba, aby se přizpůsobila i knihovna. Knihovna může nabízet své služby i v této oblasti, protože ji zná. V tomto směru může nastat proměna některých knihovníků (informačních pracovníků) – v knihovníky – pedagogy. Jejich náplň práce bude částečně orientována na vzdělávání. **Knihovna si musí do budoucna stanovit několik cílů:**

- Prohlubovat informační vzdělávání
- Zkvalitňovat informace studentům a uživatelům v dané oblasti
- Snažit se o tvorbu specializovaných kurzů (kurzy dovést až do elektronické podoby, e-learning)
- Sledovat poptávku po službách a kurzech
- Podílet se na tvorbě studijních opor pro práci s informacemi (soustředovat a mít přehled o již vzniklých dokumentech, mít přehled, jak by se jich dalo využít)
- Prezentace a nabídka možností

Materiál, stejně jako výzva ke spolupráci není uzavřena, nýbrž otevřena širokému spektru uživatelů, aktérů a zainteresovaných osob. Nabízí se možnost spolupráce s dalšími aktéry v této oblasti. Je nutno vytvořit roli „koordinátora informačního vzdělávání“. Bude nutno zkontaktovat se s jinými kolegy z dalších VŠ za účelem spolupráce a sdílení zkušeností. Je třeba „prosadit“ a mít zástupce v komisi IVIG a zapojit se do její činnosti (přinese nám to

řadu zkušeností). Měli bychom uvažovat o zavedení jednotného virtuálního prostředí pro kurz.

ZÁVĚR

„Každý, s kým se v životě potkám, mě v něčem předstihuje. Tak se od něho učím.“

Ralph Waldo Emerson

Na 20. zasedání Valného shromáždění UNESCO (r. 1978) byla přijata definice funkční gramotnosti. Funkčně gramotný je člověk, který může být zapojen do všech aktivit, v nichž je pro efektivní fungování v jeho skupině a komunitě vyžadována gramotnost a které mu umožňují pokračovat ve využívání čtení, psaní a počítání v zájmu jeho vlastního a komunitního rozvoje. (Podpora ..., 2005, s. 7).

Knihovna v 21. století by se měla snažit o to, aby měla takové uživatele. Měla by podporovat vzdělávání v oblasti funkční gramotnosti, podporovat vzdělávání, celoživotní učení i volnočasové aktivity. Pokud si najde své místo v této oblasti (v době neustálých změn a nových aplikovaných technologií, bude sledovat trendy vývoje celé společnosti – a přizpůsobovat své služby), může se stát „učící se organizací“, organizací s „trvale udržitelným rozvojem“, organizací s konkurenční výhodou – v konkurenčním prostředí, může se pro své uživatele stát podporou pro orientaci v šíři neustálých změn – a potřebnou pro společnost. Vysokoškolská knihovna – jako součást vzdělávacího procesu může tento proces významně ovlivnit.

Motto za závěr:

„Budoucnost nepatří vědomostem, ale přizpůsobivosti a schopnosti pracovat s plynule se měnícími informacemi.“

T. Houška, Škola pro 3. tisíciletí

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ASOCIACE KNIHOVEN VYSOKÝCH ŠKOL ČESKÉ REPUBLIKY. *Standardy informační gramotnosti vysokoškolského studenta*. [online]. Praha : Odborná komise IVIG AKVŠ ČR 2007. [cit. 2009-04-30]. Dostupný na [www: <http://knihovny.cvut.cz/ivig/standardy-student.html>](http://knihovny.cvut.cz/ivig/standardy-student.html).
- ČASTORÁL, Z. *Strategický znalostní management a učící se organizace*. 1. vyd. Praha : Vysoká škola finanční a správní 2008. 143 s. ISBN 978-80-86754-99-4.
- DOHNÁLKOVÁ, E. Nový portál na podporu informační gramotnosti Infogram. *Ikaros*. [online]. 2009, roč. 13, č. 3 [cit. 2009-04-30]. Dostupný na [www: <http://www.ikaros.cz/node/5299>](http://www.ikaros.cz/node/5299). URN-NBN:cz-ik5299. ISSN 1212-5075.
- DOLEŽALOVÁ, J. *Funkční gramotnost – proměny a faktory gramotnosti ve vztazích a souvislostech*. 1. vyd. Hradec Králové : Gaudeamus 2005. 88 s. ISBN 80-7041-115-5.
- DOMBOVSKÁ, M.; LANDOVÁ, TICHÁ, L. Informační gramotnost – teorie a praxe v ČR. *Národní knihovna : knihovnická revue*. [online]. 2004, roč. 15, č. 1 [cit. 2009-04-30]. Dostupný na [www: <http://knihovna.nkp.cz/NKKR0401/0401007.html>](http://knihovna.nkp.cz/NKKR0401/0401007.html).ISSN 1244-8678.
- DOMBROVSKÁ, M. Informační gramotnost z hlediska veřejné politiky . *Ikaros*. [online]. 2003, roč. 7, č. 5 [cit. 2009-04-30]. Dostupný na [www: <http://www.ikaros.cz/node/1340>](http://www.ikaros.cz/node/1340). URN-NBN:cz-ik1340 ISSN 1212-5075.
- DOMBROVSKÁ, M. Pilotní průzkum úrovně informační gramotnosti vysokoškolských studentů zaměřené na služby knihoven – IVIG 2004 (1. kolo); 2005 (2. kolo). In *Informační gramotnost 4. Sborník příspěvků z konference, konané 24. listopadu 2005 v Moravské zemské knihovně*. Brno : Moravská zemská knihovna 2006, s. 74 – 83.
- DOMBROVSKÁ, M. Výzkum a měření informační gramotnosti na vysokých školách v České republice: pilotní průzkum v roce 2004. In *Informační gramotnost 3. Sborník příspěvků z konference, konané 2. prosince 2004 v Moravské zemské knihovně*. Brno : Moravská zemská knihovna 2005, s 68 – 76.

- DRUCKER, P. F. *Management : budoucnost začíná dnes*. Praha : Management press 1992. 126 s. ISBN 80-85603-00-4.
- DRUCKER, P. F. *Výzvy managementu pro 21. století*. 1. vyd. Praha : Management press 2001. 187 s. ISBN 80-7261-021-X.
- KONCEPCE informačního vzdělávání na vysokých školách v České republice*. Doporučující materiál Asociace knihoven vysokých škol ČR. Praha : AKVŠ ČR 2008. 27 s.
- KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha : Portál 2008. 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- KRČMAŘOVÁ, E. Cs online 2001. *Národní knihovna : knihovnická revue*. Praha : NK ČR 2001, č. 4, s. 307-309. ISSN 1214-0678.
- LANDOVÁ, H. *Problematika informační výchovy na vysokých školách : studijně rozborová zpráva*. Praha : Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav knihovnictví a informatiky 2000. Nestr., 4 příl.
- MATOŠKOVÁ, J.; VOLOCH, J. Význam sdílení znalostí pro inovační rozvoj firmy. In *Konference Podmínky podnikatelské úspěšnosti inovací : sborník příspěvků : mezinárodní vědecká konference. Praha, 3. listopadu 2006*. Editor Z. Pitra. 1. vyd. Praha : Soukromá vysoká škola ekonomických studií [2007]. 234 s. ISBN 978-80-86744-57-5.
- MLÁDKOVÁ, L. *Management znalostí v praxi*. 1. vyd. Praha : Professional Publishing 2004. 155 s. ISBN 80-86419-51-7.
- MLÁDKOVÁ, L. Management znalostí v moderní organizaci. *Inforum 2007 : 13. konference o profesionálních informačních zdrojích*. Praha : VŠE 22. – 24. 5. 2007.
- NÁRODNÍ program rozvoje vzdělávání v České republice*. Bílá kniha. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy 2001. 98 s.
- PODPORA informační gramotnosti ve veřejných knihovnách – cesta k budoucnosti*. Uspořádal M. Ressler, Z. Houšková. Praha : Národní knihovna ČR 2006. 112 s. ISBN 80-7050-500-1.

- SENGE, P. M. *Pátá disciplína : teorie a praxe učící se organizace*. 1. vyd. Praha : Management Press 2007. 439 s. ISBN 978-80-7261-162-1
- TICHÁ, L.; DOMBROVSKÁ, M.; LANDOVÁ, H. Informační gramotnost a vysokoškolské knihovny. In *Podpora informační gramotnosti ve veřejných knihovnách – cesta k budoucnosti*. Uspořádal M. Ressler ve spolupráci se Z. Houškovou. Praha : Národní knihovna 2006. S. 21- 40. ISBN 80-7050-500-1. [popis průzkumu na s. 25 - 30].
- TRNČÁKOVÁ, L. *Informační výchova na vysokých školách : možnost zapojení vysokoškolské knihovny do výchovy uživatelů*. Brno : Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav vědeckých informací a knihovnictví 2005. 84 s. Vedoucí diplomové práce P. Škyřík.
- TRNČÁKOVÁ, J. *Informační gramotnost jako základní schopnost při rozvoji sociálních dovedností*. Zlín : Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií 2007. 103 s, 14 s.nestr. příl., obr. a tab. v textu. Vedoucí práce: Š. Chudý. Bakalářská práce.
- TRNČÁKOVÁ, J. *Knihovna a její služby v 21. století : závěrečná práce kurzu celoživotní vzdělávání : studium ke zvýšení odborné kvalifikace – informační technologie*. Zlín : Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta aplikované informatiky 2009. 33 s., 4 s., 2 s. příl.
- TRNČÁKOVÁ, J. *Praktické využití výpočetní techniky ve výuce VVP (ve výcviku) : závěrečná práce*. Brno : Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Institut mezioborových studií Brno 2006. 2 sv., 33 s, nestr., příl. Vedoucí práce. A Řehoř. 2. sv.- příl.
- VAŠUTOVÁ, J. *Strategie výuky ve vysokoškolském vzdělávání*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta 2002. 283 s. ISBN 80-7290-100-1.
- VALÍŠOVÁ, A.; KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada Publishing 2007. 402 s. ISBN 978-80-247-1734-0.
- ZIKUŠKA, J. *Možnosti přístupu k problematice informačního vzdělávání na vybraných vysokých školách : implementace výsledků do prostředí Vysokého učení technického v Brně*. [online]. [cit. 2009-04-30]. Brno : Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví 2007 55 s. – Bakalářská

práce. Vedoucí práce: P. Škyřík. Dostupný na [www:](http://is.muni.cz/th/145847/ff_b/BC_14587.pdf)
<http://is.muni.cz/th/145847/ff_b/BC_14587.pdf>.

SEZNAM TABULEK

<i>TAB. 1 FUNKČNÍ GRAMOTNOST</i>	<i>32</i>
<i>TAB. 2 SWOT ANALÝZA IG NA VŠ</i>	<i>37</i>
<i>TAB. 3 ÚROVEŇ IG PODLE JEDNOTLIVÝCH SLOŽEK.....</i>	<i>43</i>
<i>TAB. 4 SILNÉ FAKTORY INFORMAČNÍ GRAMOTNOST</i>	<i>44</i>
<i>TAB. 5 STUDIJNÍ PLÁNY FT.....</i>	<i>56</i>
<i>TAB. 6 STUDIJNÍ PLÁNY FAME</i>	<i>57</i>
<i>TAB. 7 STUDIJNÍ PLÁNY FMK</i>	<i>59</i>
<i>TAB. 8 STUDIJNÍ PLÁNY FAI</i>	<i>60</i>
<i>TAB. 9 STUDIJNÍ PLÁNY FHS</i>	<i>62</i>
<i>TAB. 10 SWOT ANALÝZA PRO UTB VE ZLÍNĚ</i>	<i>62</i>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Terminologie

Příloha P II: Standardy informační gramotnosti studenta

Příloha P III: Zahraniční projekty informační gramotnosti

Příloha P IV: Odkazy na projekty informačního vzdělávání na zahraničních univerzitách

Příloha P V: Vzorový projekt kurzu pro doktorandy

Příloha P VI: Vzorový projekt semináře TTT

Příloha P VII: Průzkum informační gramotnosti

Příloha P VIII: Informační vzdělávání na vysokých školách

PŘÍLOHA P I: TERMINOLOGIE

Data

Data reprezentují určitá fakta, věci, jejich vlastnosti, děje. Je to profesionální označení pro čísla, text, zvuk, obraz apod.

Divergentní myšlení – omezování

Přílišné přizpůsobování se určitým pravidlům a modelům, upřednostňování operací, které mají jasné podmínky, postuláty, ze kterých se odvozuje jeden správný závěr

Informace

Informace jsou data s dalšími poznatky, jsou to data srozumitelná a použitelná.

Informační prameny

- Písemné dokumenty (výzkumné zprávy, patentové dokumenty, vědeckokvalifikační práce, konferenční materiály, vědecké časopisy, sborníky, monografie, firemní materiály a literatura, technické normy, učebnice a jiné typy výukových dokumentů, ročenky, příručky, encyklopedie, slovníky, noviny apod.)
- Obrazové dokumenty (diagramy, schémata, kartografické dokumenty, kresby, fotografické dokumenty, kinematografické dokumenty, apod.)
- Zvukové dokumenty (gramofonové desky, magnetofonové pásky apod.)
- Audiovizuální dokumenty (diafóny, zvukové filmy, videofónní záznamy apod.)

Moudrost

Prohloubená a ověřená znalost na základě zkušeností.

Přímé pozorování - absence

Nová informační technika stále více podává poznatky zprostředkovaně, chybí přímé pozorování života, poznávání lidí, přírody, věcí, myšlenek

Znalosti

Znalosti jsou informace, které člověk přijal, klasifikoval, utřídil.

Používání informací, které nesou určitý význam, pro další jednání. Znalostí se rozumí využití těchto informací např. pro další jednání. Znalosti mohou být explicitní nebo tacitní.

Explicitní znalosti (Explicit Knowledge)

Jsou to znalosti, které je možno snadno kodifikovat (systematicky řadit, vytvářet z nich pravidla) a předávat druhým.

Tacitní znalosti (Tacit Knowledge)

Empirické know-how založené na předtuše, instinktu, osobní prozíravosti. Tiché, nevyřčené znalosti, něco, co zatím nedokážeme popsat. Tacitní znalosti znamenají pochopení toho, jak určitý systém či proces ve skutečnosti funguje, je to porozumění tomu, co se konkrétně musí udělat, abych se zvládnula určitá činnost nebo abychom v určité situaci obstáli. Tacitní znalosti rozhodují o úspěchu v našem životě. Nástroji práce s explicitními znalostmi se zabývají specializované obory (informatika, knihovnictví, archivnictví apod.)

PŘÍLOHA P II: STANDARDY INFORMAČNÍ GRAMOTNOSTI STUDENTA

Standardy stanoví znalosti, schopnosti a dovednosti informačně gramotného vysokoškolského studenta. Týkají se pouze jeho studia o odborné práce v oboru:

- Student je schopen porozumět odborným textům svého studijního oboru, abstrahovat z nich podstatné myšlenky a zároveň sám psát odborné texty s využitím poznatků z informačních zdrojů, které cituje s ohledem na autorský zákon a podle zásad tvorby bibliografických citací
- Student zná a sleduje klíčové informační zdroje svého studijního oboru, na základě pokročilých způsobů vyhledávání a s ohledem na právní i morální aspekty této činnosti z nich umí získat relevantní informace a takto vyhledané informace různého typu a formátu organizuje a uchovává pro další využití při své odborné práci
- Student využívá prameny numerických a technických informací, vyhledává a zpracovává numerická a technická data a používá je při své odborné práci
- Student ovládá mateřský jazyk a dokáže se v něm slovně i písemně vyjadřovat, zná a používá odbornou terminologii svého studijního oboru v mateřském i cizím jazyce, zejména angličtině, na úrovni potřebné k práci s odbornými informačními zdroji a komunikaci v rámci komunity daného oboru
- Student používá běžně dostupné informační a komunikační technologie potřebné k vyhledávání, získání, zpracování a prezentaci informací (různého typu a formátu), které se týkají jeho studia a odborné práce
- Student si je vědom morálních a právních aspektů využívání informací a pracuje s informacemi v souladu s autorskou etikou a autorským právem

(Asociace knihoven vysokých škol České republiky 2007)

PŘÍLOHA P III: ZAHRANIČNÍ PROJEKTY INFORMAČNÍ GRAMOTNOSTI

České aktivity v oblasti informační gramotnosti navazují na projekty zahraniční a také na zahraniční iniciativy (regionální, mezinárodní):

- **UNESCO** (The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

Nabízí řadu projektů zaměřených na integraci prvků informačního vzdělávání do učebních osnov a studijních programů na všech úrovních a typech škol, s důrazem na význam informační gramotnosti pro celoživotní vzdělávání.

- **IFLA** (International Federation of Library Associations and Institutions)

Její sekce „Information literacy“ usiluje o posílení mezinárodní spolupráce v oblasti rozvoje informační gramotnosti ve všech typech knihoven.

Dostupný na: <http://www.ifla.org/en/information-literacy>

- **Information Literacy** (Information Literacy ve světě)

http://www.informationliteracy.org.uk/Information_organisations/Organisations_world.aspx

- **IAIL** (International Alliance for Information Literacy)

Hlavním cílem iniciativy je sdílení dobré praxe a poznatků v oblasti rozvoje informační gramotnosti na bázi mezinárodní.

- **ANZIIL** (Australian and New Zealand Institute for Information Literacy)

Podporuje organizace, instituce i jednotlivce, kteří usilují o rozvoj informační gramotnosti, zejména formou začlenění prvků informačního vzdělávání do vzdělávacího procesu.

- **ENIL** (European Network for Information Literacy)

Jedná se o sdružení expertů na poli informační gramotnosti v severských zemích.

- **NORDINFOLIT** (Nordic Forum for Information Literacy)

Je to sdružení expertů na poli informační gramotnosti v severských zemích.

- **NFIL** (National IForum on Information Literacy)

Působí v USA (od r. 1989), sdružuje instituce a organizace (i za zahraničí), které se věnují posilování pozice jednotlivců v rámci informační společnosti, hlavním cílem je rozvoj informační gramotnosti

- **EFIL** (European Forum for Information Literacy)

Nejnovější aktivita na evropském poli, sdružuje profesionály z oblasti vzdělávání a knihovnictví, je platformou pro odbornou diskuzi a plánování dalšího rozvoje podpory informační gramotnosti.

Dokumenty mezinárodní úrovně

- **The Prague Declaration**

Dokument ze setkání expertů (2003)

dostupný na: <http://www.infolit.org/2003.html>

- **The Alexandria Proclamation on Information Literacy and Lifelong Learning**

Definuje informační gramotnost jako celoživotní vzdělávání (2005)

dostupný na: <http://www.infolit.org/2005.html>

- **Achieving an Information Society and Knowledge-based Economy through**

Soubor doporučení pro rozvoj informační gramotnosti v regionu střední a jihovýchodní Evropa (Lublaň, 2006)

dostupný na: <http://www.aso.zsi.at/sl/publikation/2185.html>

PŘÍLOHA P IV: ODKAZY NA PROJEKTY INFORMAČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA ZAHRANIČNÍCH UNIVERZITÁCH

Cambridge University (Research Skills Programme)

<http://www.lib.cam.ac.uk/Courses/index.html>

Central Queensland University (Information Literacy)

<http://www.library.cqu.edu.au/services/staff-research/infolit/index.htm>

Cornell University, Ithaca, NY (Gateway : guides)

<http://guides.library.cornell.edu/content.php?pid=7347&sid=135336>

Dalhousie University Libraries (How Do I ...?)

<http://www.library.dal.ca/How/>

Florida International University (Information literacy at FIU)

<http://library.fiu.edu/Assistance/InformationLiteracy/tabid/201/Default.aspx>

Macquarie University, Sydney (Information Skills Online)

<http://infoskills.mq.edu.au>

Rutgers, The State University of New Jersey (Subject Research Guides)

http://www.libraries.rutgers.edu/rul/rr_gateway/gov_info/gov_info_nj.shtml

La Salle University, Filadelfie (Connelly Library Instruction)

<http://www.lasalle.edu/library/instruction.htm>

University of Guelph (courselink)

<http://www.uoguelph.ca/courselink/>

University of North Carolina, Chapel Hill (Tutorials)

<http://www.lib.unc.edu/instruct/tutorials.html>

University of California, Berkeley (Library research guides)

<http://www.lib.berkeley.edu/TeachingLib/Guides/rguides.html>

University of Louisville (Information Literacy Program)

<http://library.louisville.edu/infoliteracy/>

University of Melbourne (Information Skills)

<http://www.lib.unimelb.edu.au/skills.html>

University of South Dakota, Vermillion (Gateway to Information Literacy Assessment)

<http://www.usd.edu/library/ilgateway.cfm>

University of Utah (Marriott Library Instruction Division)

<http://www.lib.utah.edu/portal/site/marriottlibrary/>

<http://westernwater.lib.utah.edu/instruction/workshops.html>

Yale University, New Haven (Research Guides by Subject)

<http://www.library.yale.edu/guides/>

York College of Pennsylvania (YCP Information literacy)

<http://www.ycp.edu/library/ifl/etext/ethome.html>

PŘÍLOHA P V: VZOROVÝ KURZ PRO DOKTORANDY

Vzorový projekt kurzu pro doktorandy

Název:	Informace pro vědu a výzkum
Záměr:	Poskytnout studentům soubor informací, návodů, rad a znalostí informačních zdrojů jako zázemí pro jejich budoucí výzkumnou činnost. Pomoci vytvořit u nich návyk jistých postupů a způsobů práce s informacemi. Uvést studenty do akademické sféry jako budoucí autory vědeckých publikací.
Způsob zápisu:	formulář na webové stránce
Cílová skupina:	studenti 1. ročníku postgraduálního studia
Cíle:	Studenti získají absolvováním kurzu znalosti o elektronických informačních zdrojích a dovednosti potřebné k efektivnímu vyhledávání relevantních dokumentů ke studiu a vědecké práci, naučí se etickému využívání informací, získají přehled o svých autorských právech a osvojí si zásady psaní odborných textů.
Semestr:	letní
Místo:	počítačová učebna
Rozsah:	20 hodin
Obsah:	1. Úvod do elektronických informačních zdrojů

- webové stránky knihoven a elektronické knihovní katalogy
- přístup k elektronickým informačním zdrojům
- přehled a charakteristika dostupných databází

2. Vyhledávání v elektronických informačních zdrojích

- odborná terminologie oboru a formulace rešeršního dotazu v angličtině
- příprava rešerše a rešeršní strategie
- vyhledávání v bibliografických a plnotextových databázích
- relevance výsledků rešerše
- databáze pro hodnocení vědy a výzkumu Web of Science a Journal Citation Reports
- využívání dostupných elektronických knih e-books

3. Získávání plných textů a služby knihoven:

- plné texty v databázích
- volně přístupné zdroje na Internetu
- meziknihovní služby a elektronické dodávání dokumentů

4. Technické normy:

- druhy norem
- proces technické normalizace
- národní normalizační instituce
- online katalogy norem

5. Ochrana průmyslového vlastnictví:

druhy právní ochrany průmyslového vlastnictví

třídící systémy

databáze patentů a ochranných známek

vyhledávání patentů v českých a zahraničních databázích

6. Jak psát odbornou práci:

- zásady psaní odborných prací
- autorský zákon
- autorská etika a plagiátorství
- způsoby citování
- nástroj Refworks a generátor citací

Forma výuky: přímá výuka v počítačových učebnách, projektové vyučování

Výukové metody: slovní, demonstrační, situační metody, samostatná práce studentů na jejich výzkumných tématech i na zadaných úlohách, simulace problému a jeho řešení

Technika: dataprojektor, tabule

Hodnocení znalostí: odevzdání průběžných „domácích“ úkolů z probíraných témat

Ukončení kurzu: osvědčení o absolvování kurzu po odevzdání všech úkolů

Evaluace kurzu: anketa studentů po skončení kurzu, analýza úspěšnosti studentů při řešení úkolů, přítomnost pedagoga odborného předmětu studia

Garant:

Přednášející:

Kontakty:

Financování:

PŘÍLOHA P VI: VZOROVÝ PROJEKT SEMINÁŘE TTT

Vzorový projekt semináře TTT – Training the Trainers in Information Literacy: příprava vyučujících (knihovníků) k začlenění informační gramotnosti do výuky na VŠ.

Záměr:

- Přenést dobrou praxi z iniciativy Regional TTT Workshop Series Project UNESCO do vysokoškolského prostředí v České republice,
- poskytnout pedagogům a lektorům/knihovníkům zabývajícím se informační gramotností aktuální teorie, výukové metody, metody učení, příklady dobré praxe a umožnit diskusi k tématu.
- zjistit potřeby vyučujících, mezery, které je třeba doplnit a využít těchto znalostí k projektování další metodické činnosti (TTT workshopy, koučování v České republice).

Cíle:

- Účastníci semináře získají ucelený přehled o problematice informační gramotnosti a aktivitách zaměřených na zvyšování informační gramotnosti studentů vysokých škol,
- budou umět s přihlédnutím na specifika vlastní instituce aplikovat získané informace do praxe na svých univerzitách,
- porozumí teoretickým aspektům informační gramotnosti (modely, standardy) a pedagogicko-psychologickým aspektům,
- porozumí propojenosti informační gramotnosti a celoživotního učení,
- budou umět plánovat, navrhnout, realizovat a kvalifikovaně organizovat programy informačního vzdělávání.
- Organizátoři semináře získají zpětnou vazbu k přípravě dalších vzdělávacích aktivit (TTT workshopy, aj.).

Cílové skupiny:

- vysokoškolští knihovníci
- vysokoškolští pedagogové
- studenti knihovnických oborů

Místo a termín:

Počet účastníků: max. 40

Časový rozsah: jednodenní seminář

Obsah:

1. Úvod a teoretické základy

- koncepty, definice IG, stručný přehled aktivit IG ve světě
- modely a standardy IG (45 min)

2. Didaktika a metodika v informačním vzdělávání

- cíle, obecné strategie vyučování IG, metody a formy výuky vhodné pro IG
- zásady tvorby materiálu
- tvorba sylabu a jednotlivých částí kurzu či programu na podporu IG
- hodnocení znalostí, evaluace vzdělávacích akcí a jejich propagace (90 min)

3. Informační gramotnost v učebních programech

- integrace IG do kurikula
- dobrá praxe v zahraničí (90min)

4. IG a nové trendy

- e-learning,
- web 2.0 (45 min)

Metody: aplikační seminář s aktivizačními prvky

Učební pomůcky: papíry na flipchart, fixy, papíry na poznámky

Technika: prezentační technika, laptop, flipchart

Evaluace semináře: diskuse s účastníky a vyplnění ankety k získání zpětné vazby

Lektor:

Garant:

Organizační zajištění:

Kalkulace nákladů:

- pronájem místnosti
- pronájem techniky
- odměna lektorovi
- občerstvení
- materiál a služby

PŘÍLOHA P VII: PRŮZKUM INFORMAČNÍ GRAMOTNOSTI

Vážený kolego, vážená kolegyně,

Přečtěte si, prosím, pozorně následující otázky a napište odpovědi. Odpovídáte anonymně. Z možných odpovědí označte pouze jednu. Tam, kde je to možné, vypište odpověď slovy nebo čísly, případně se řiďte pokyny pro konkrétní otázku.

Základní údaje o Vás a o Vašem studiu:

Kolik je Vám let

Pohlaví – muž žena

Kolik let uběhlo od Vašeho prvního přijetí k VŠ studiu?

V jakém stupni předpokládáte, že ukončíte VŠ studium?

V bakalářském (Bc.) v magisterském nebo inženýrském (Mgr., Ing., apod.)

Rigorózní zkouškou (PhDr., RNDr., JUDr., apod.) v doktorském (PhD.)

V jiné formě

Studujete na více VŠ nebo více oborů současně?

Ano ne

Jakou VŠ studujete?

(vypsát ty, které se účastní průzkumu)

Jakou fakultu?

(podle zúčastněných škol)

Jaký obor? (pokud se specializujete až později, vyberte – „základní studium“, jinak obor vypište)

Základní studium jiné

Jaká je forma Vašeho studia?

Denní distanční kombinovaná

V další části dotazníku bude položeno několik otázek týkajících se toho, jak často využíváte knihovnu:

Jak často navštěvujete studovnu a půjčovny fakultní (univerzitní) knihovny v průběhu semestru mimo zkouškové období?

Vůbec nanejvýš 5x za semestr 5-10x za semestr častěji než 10x za semestr

Jak často navštěvujete studovnu a půjčovny fakultní (univerzitní) knihovny v průběhu semestru ve zkouškové období?

Vůbec nanejvýš 5x 5-10x častěji než 10x

Jak často využíváte služeb knihovny poskytovaných prostřednictvím internetu (vyhledávání v katalogu, v databázích, prodlužování výpůjček, rezervace apod.)?

Vůbec nanejvýš 2x za semestr 3-5x za semestr častěji než 5x za semestr

Další otázky se budou týkat vzdělávání a kurzů zaměřených na vyhledávání informací a práci s nimi.

Absolvoval/a jste v průběhu svého VŠ studia kurz zaměřený na vyhledávání informací?

Ano ne

Absolvoval/a byste rád/a podobný kurz v budoucnu?

Určitě ano spíše ano spíše ne určitě ne

Dozvědět se a naučit se, jak pracovat s informacemi, lze mnoha způsoby. Co jste se o práci s informacemi (např. vyhledávání, zpracovávání, používání) naučil/a a z následujících zdrojů?

Vyberte, prosím, z následující škály:

- (1) Z tohoto zdroje jsem se o práci s informacemi nic nenaučil
- (2) Z tohoto zdroje jsem se naučil méně významné množství informací

(3) Z tohoto zdroje jsem se naučil významné množství informací

Vysokoškolské kurzy zaměřené na jiný předmět než je práce s informacemi

1 2 3

studium na střední škole

1 2 3

studium na základní škole

1 2 3

kurzy pořádané veřejnou knihovnou

1 2 3

informační materiály fakultní (univerzitní) knihovny

1 2 3

specializované publikace fakultní (univerzitní) knihovny

1 2 3

dotazy směřované na pracovníky knihovny

1 2 3

dotazy směřované na ostatní studenty

1 2 3

Schopnost orientovat se ve službách a fondech knihoven považuji pro sebe osobně za

Zcela nedůležitou spíše nedůležitou spíše důležitou velmi
důležitou

Posledních 15 otázek dotazníku se týká různých oblastí a způsobů práce s informacemi a informačními zdroji:

Používáte ke studiu i jiné informační prameny než jen doporučená skripta a učebnice?

V průběhu studia jsem je nepoužil

V průběhu studia je používám, ale ne v každém semestru

Používám je pravidelně v každém semestru, ale méně než v polovině kurzů a seminářů, které absolvuji

Používám je pravidelně v každém semestru a to nejméně v polovině kurzů a seminářů, které absolvuji

Jak často píšete v průběhu studia odborné texty?

Nepíší žádné nanejvýš 1x za semestr 2-5x za semestr častěji než 5x za semestr

Jak často zpracováváte abstrakty (nebo shrnutí, referáty, anotace) odborných textů, které čtete (ať už je zpracováváte pro sebe nebo v rámci výuky)?

Nezpracovávám žádné nanejvýš 1x za semestr 2-5x za semestr
častěji než 5x za semestr

nevím, co si pod slovy abstrakt, shrnutí, apod. odborného textu představit

Citujete při psaní odborných textů použité informační prameny?

Ne, necituji

ano, v textech uvádím prameny, které jsem použil/a, ale nedržím se při tom žádných pevných pravidel

ano, uvádím prameny, které jsem použil/a a řídím se přitom konkrétními pravidly, vzorem, normou. Pokud zvolíte tuto možnost, uveďte prosím o jaká pravidla, vzor, normu jde:

nevím, co znamená citovat použité informační prameny

Jak často vyhledáváte odbornou literaturu pro své studium v elektronických katalózech knihoven?

Vůbec nanejvýš 1x za semestr 2-5x za semestr častěji než 5x za semestr

Nevím, co je elektronický katalog knihovny

Vyhledáváte informace v odborných databázích, které zpřístupňuje Vaše univerzita nebo fakulta (např. WOK, Proquest, Science Direct, Ebsco apod.)?

Vůbec nanejvýš 1x za semestr 2-5x za semestr častěji než 5x za semestr

Nevím, o jaké databáze jde

Jak často využíváte služeb dodávání dokumentů z jiných knihoven, než které navštěvujete, např. prostřednictvím meziknihovních výpůjčních služeb nebo elektronického dodávání dokumentů?

Vůbec nanejvýš 1x za semestr 2-3x za semestr častěji než 3x za semestr

Neznám možnost získat dokumenty z jiné knihovny, než kterou navštěvuji

Uchovávejte si záznamy o informačních pramenech v takové formě, abyste je mohl/a kdykoliv znovu vyhledat a použít, např. v podobě osobní kartotéky, osobního archivu, systému počítačových souborů nebo elektronické databáze?

Ne, záznamy o informačních pramenech si vůbec nevedu

Ano, takové záznamy o informačních pramenech si vedu, ale jen příležitostně

Ano, takové záznamy si vedu pravidelně

Ano, takové záznamy si vedu pravidelně a systematicky

Jak často vyhledáváte a používáte pro své studium numerická a technická data jako jsou tabulky, statistiky, grafy, vzorce, parametry, měrné jednotky apod.?

Vůbec nanejvýš 1x za semestr 2-5x za semestr častěji než 5x za semestr

Na jaké úrovni ovládáte odbornou terminologii svého oboru v češtině?

Bez výkladu pedagogů nebo kolegů nerozumím odborným textům svého oboru

Jsem schopen/a samostatně porozumět odborným textům svého oboru

Jsem schopen samostatně napsat odborný text svého oboru

Na jaké úrovni ovládáte anglický jazyk?

Angličtinu neovládám

Angličtinu ovládám do té míry, abych dokázal používat anglická rozhraní pro práci na internetu

Na základní úrovni anglicky čtu a píšu

Anglicky čtu a píšu lépe než na základní úrovni

Na jaké úrovni ovládáte odbornou terminologii svého oboru v angličtině nebo v jiném cizím jazyce?

Odbornou terminologii svého oboru v žádném cizím jazyce nezvládám

Alespoň v jednom cizím jazyce dokážu porozumět obsahu odborného textu

Alespoň v jednom cizím jazyce dokážu napsat kratší odborný text

Alespoň v jednom cizím jazyce dokážu napsat kratší odborný text a zvládnou ústní komunikaci o odborném tématu

Jak často používáte internet k vyhledávání odborných informací pro své studium?

Vůbec nanejvýš 1x za semestr 1-10x za semestr častěji než 10x za semestr

Na jaké úrovni pracujete s textovým editorem?

Textový editor nepoužívám

Práci s textovým editorem zvládám jen s obtížemi

Práci s textovým editorem na uživatelské úrovni zvládám

Práci s textovým editorem zvládám na velmi dobré úrovni

Nevím, co je textový editor

Jak často si připravujete referáty, přednášky nebo jiná vystoupení formou počítačové prezentace?

Vůbec nanejvýš 1x za semestr 2-3x za semestr častěji než 3x za semestr

Nevím, co si pod slovy počítačová prezentace představit

Struktura dotazníku, který byl vyhodnocován při Průzkumu IG na VŠ (2005)

PŘÍLOHA P VIII: INFORMAČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH

INFORMAČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH

(DOTAZNÍK: ČERVENEC 2008)

Poznámka: V případě vysoké školy, která nemá centrální knihovnu, prosím, vyplňte pouze jeden dotazník za všechny dílčí fakultní knihovny dohromady a uveďte, kolik fakultních knihoven z celkového počtu je do odpovědi zahrnuto (tedy: počet dílčích knihoven zahrnutých do dotazníku/celkový počet dílčích knihoven). Děkujeme!

Základní informace o vysoké škole a knihovně

1) Název vysoké školy a knihovny/knihoven (+ počet dílčích knihoven zahrnutých do dotazníku(celkovým počtem dílčích knihoven na dané VŠ):

2) Počet zaměstnanců knihovny/knihoven:

Přepočtené úvazky:

3) Existuje v dlouhodobém záměru vaší vysoké školy zmínka o informační gramotnosti či informačním vzdělávání? *Prosím podtrhněte či zvýrazněte odpovídající, příp. přidejte webový odkaz na dlouhodobý záměr.*

ANO NE

4) Podílela se vaše knihovna, resp. některá z knihoven vaší vysoké školy, v letech 2006 – 2008 na řešení projektů (grantů) souvisejících s problematikou informačního vzdělávání a informační gramotnosti? *Pokud ano, prosím, uveďte kterých, a v jakém období byly tyto projekty řešeny.*

ANO NE

5) Kolik pracovníků se podílí na vzdělávacích aktivitách?

6) Věnují se informačnímu vzdělávání systematicky i někteří pedagogové?

ANO NE

7) Existuje ve vaší knihovně pozice „koordinátora informačního vzdělávání“ nebo obdobná?

ANO NE

Aktivita v oblasti informačního vzdělávání

8) Poskytovala vaše knihovna, resp. některá z dílčích knihoven vaší VŠ, v akad. r. 2007/2008 nějakou formu informačního vzdělávání? *Prosím podtrhněte či zvýrazněte odpovídající.*

ANO NE

9) Pokud ano, tak o jaké formy informačního vzdělávání se jednalo? *Prosím podtrhněte či zvýrazněte odpovídající.*

- Exkurze do knihovny
- Jednorázové instruktáže a školení - samostatné
- Jednorázové přednášky – samostatné
- Účast ve výuce odborných předmětů – volitelných
- Účast ve výuce odborných předmětů – povinných
- Samostatný předmět v osnovách - volitelný
- Samostatný předmět v osnovách – povinný
- Výukové materiály na webových stránkách
- E-learningový kurz – volitelný
- E-learningový kurz – povinný
- Jiná forma:

Plánujete zavedení některé nové formy výuky v oce 2008/2009? *Pokud ano, uveďte, prosím, o jakou formu se jedná:*

10) S jakými uživateli se ve výuce setkáváte? *Prosím, seřad'te následující kategorie tak, že na začátku budou ti, kterých potkáváte nejvíce. Na konci pak ti, kterých ve výuce potkáváte nejméně.*

- Studenti 1. ročníků
- Studenti, kteří pracují na bakalářské či diplomové práci.
- Doktorandi
- Zahraniční studenti
- Pedagogové
- Studenti kombinovaných a distančních forem studia
- Studenti s nějakou formou zdravotního handicapu
- Zaměstnanci školy
- Jiný typ uživatelů:

11) Jaká témata vzdělávací akce pokrývají? *Prosím, vyberte z následujících okruhů, příp. doplňte další.*

- vyhledávání v katalogu (v katalozích)
- vyhledávání v databázích
- služby knihovny obecně
- citování
- vyhledávání na internetu
- psaní odborných textů, diplomových a bakalářských prací
- prevence plagiátorství
- jiná témata:

12) Přibližně kolik jednorázových vzdělávacích aktivit (přednášek, seminářů, exkurzí) vaše knihovna, resp. všechny dílčí knihovny vaší VŠ, v r. 2007/2008 uspořádala/y? A kolik ucelených kurzů (e-learning nebo tradiční výuka)? *Prosím, uveďte příslušné počty (u výukových kurzů uveďte počet semestrů).*

Jednorázové akce- počet:

Kurzy – počet:

Celkový počet odučených hodin (jednorázové akce + kurzy):

13) Přibližně kolik studentů se těchto vzdělávacích akcí v r. 2007/2008 zúčastnilo? *Prosím, uveďte opět zvlášť údaj pro jednorázové akce a pro ucelené kurzy.*

Jednorázové akce:

Kurzy:

Celkem vše:

14) Nabízí vaše knihovna/dílní knihovny vaší VŠ i přednášky, semináře či exkurze v angličtině?

ANO NE

15) Jsou informace o vzdělávacích akcích dostupné na webových stránkách knihovny/knihoven? *Prosím podtrhněte či zvýrazněte odpovídající, příp. uveďte adresu webové stránky.*

ANO NE

Příprava pracovníků knihovny pro poskytování vzdělávacích služeb

16) *Požaduje vaše škola po knihovnicích zapojených do výuky pedagogické vzdělání?*

ANO NE

17) Absolvovali pracovníci vaší knihovny, kteří se podílejí na vzdělávacích aktivitách nějaké školení/kurz? *Pokud ano, tak, prosím, uveďte o jaký kurz či školení se jednalo (interní/externí, počet dnů, počet pracovníků, kteří kurz absolvovali apod.)*

ANO NE

- 18) Zúčastnili se pracovníci vaší knihovny v r. 2007/2008 některých konferencí či seminářů zaměřených na problematiku informačního vzdělávání? *Prosím, uveďte jakých:*
- 19) Sledují někteří pracovníci vaší knihovny odborná periodika týkající se oblasti informačního vzdělávání? *Pokud ano, tak uveďte konkrétní tituly:*
- 20) Jsou někteří pracovníci vaší knihovny členy zahraničních elektronických konferencí? *Pokud ano, prosím, uveďte kterých.*
- 21) Jsou někteří pracovníci vaší knihovny členy českých i zahraničních pracovních skupin, sdružení, fór či institucí zaměřených na informační gramotnost?
- 22) Nakupuje vaše knihovna pro potřeby svých pracovníků odbornou literaturu s tematikou informačního vzdělávání, informační gramotnosti, lektorských dovedností apod.?
- ANO NE
- 23) Měli by pracovníci vaší knihovny zájem o další profesní rozvoj a výměnu zkušeností v oblasti informačního vzdělávání a informační gramotnosti? *Prosím, uveďte o jaké formy rozvoje a vzdělávání byste měli zájem.*
- 24) Co by, dle vašeho názoru mohla v oblasti přípravy knihovníků pro výuku udělat AKVŠ, resp. odborná komise IVIG?

Otázky na závěr ☺

- 25) Co by, dle vašeho názoru, zlepšilo situaci v oblasti informačního vzdělávání na vaší škole? *Uveďte, prosím, jakékoliv nápady, náměty, sny ...*
- 26) Co naopak považujete za největší překážku v rozvoji informačního vzdělávání na vaší škole?
- 27) Na jaře 2008 byla zveřejněna „Koncepce rozvoje informačního vzdělávání na vysokých školách v ČR“ (dále jen Koncepce) jako doporučující dokument AKVŠ
- Seznámili jste se s textem Koncepce? *Prosím, zvýrazněte či podtrhněte odpovídající:* ANO NE
 - Jak jste se o Koncepci dozvěděli? *Prosím, zvýrazněte či podtrhněte odpovídající:* Z elektronické konference

Z webových stránek AKVŠ/komise IVIG

Od kolegů

- Považujete Koncepti za užitečný dokument? ANO NE
- Pokud ano, využijete ji (*podtrhněte či zvýrazněte odpovídající*):

K argumentaci o významu informačního vzdělávání u vedení naší univerzity/fakulty

K vytvoření vlastní koncepce informačního vzdělávání na naší univerzitě/fakultě

K vytvoření plánu informačního vzdělávání na naší univerzitě/ fakultě

Nevyužiji ji

- Pokud ne, v čem je podle vás Koncepce špatná?

Mockrát děkujeme za vyplnění dotazníku a jeho zaslání na email hanalando-va@sic.czu.cz

S výsledky průzkumu vás seznámíme na konferenci IVIG 2008 a prostřednictvím elektronické konference VYSKA.